

**TEK PARTİ İKTİDARINDA BASIN MUHALEFETİ:
MİLLET DERGİSİ ÖRNEĞİ**
Media Opposition to One-Party Government: Millet Magazine Example
Dr. Salhadin GÖK*

ÖZ

Cemal Kutay tarafından 1946 yılında çıkartılan Millet dergisinin olaylara bakış açısı özellikle tek partili siyasi yaşamın hüküm sürdüğü tarihlerde Türkiye’de yaşananların değerlendirilmesi açısından önem taşımaktadır.

Biz, bu yazımızda derginin fikrî yönünü tespit etmek amacı ile başlıklar altında konulara yaklaşımını araştırdık.

Eğilim olarak muhafazakâr, milliyetçi ve sağ görüşlü bir yayın organı olarak niteleyebileceğimiz bu dergi de daha çok siyasi içerikli yazılarla dikkat çekmekle birlikte, dinî alanda yazılar da yer almaktadır. Ele alınan konular güncel bir bakış açısı ile işlendiği gibi tarihsel olaylar ile bağlantı kurularak da değerlendirilmiştir.

Dergi, yayınlarında topluma karşı var olan baskılardan şikâyet etmiş, iktidarın icraatlarından kaynaklanan sorunlara dikkat çektiği gibi, milleti *değerlerinden uzaklaştıracak* akımlara karşı da mücadele vermiştir.

Anahtar Sözcükler: Köy Enstitüleri, Milliyetçilik, İsmet İnönü.

ABSTRACT

Millet Magazine, which is founded by Cemal Kutay in 1946, has a different view and it is important to evaluate the events especially happened in the dates while one-party rules Turkish political life.

We showed magazine’s way to close subjects by setting headlines to show magazine’s idea side in this article.

Magazine can be defined conservative, nationalist and rightist media force and it receives attention rather political articles and sometimes religious articles can be seen. Subjects which handled by Millet Magazine was discussed with an actual angle of view and also evaluated by linking historical events.

Magazine complained about pressure against the people and problems caused by ruler party’s actions in its pages. Millet Magazine also fought against currents which cause people to *draw apart from its values*.

Key Words: Village Institutes, Nationalism, İsmet İnönü

---

*Celal Bayar Üni. Fen - Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğrt. Üyesi.

GİRİŞ

Cumhuriyetin ilk yıllarından başlayarak basın, çıkarılan yasalar ve ekonomik düzenlemelerle tam anlamı ile kontrol altına alınmıştır. Bunda en büyük etken yapılan inkılâpların yerleşmesi aşamasında iktidarın basından kaynaklanabilecek her türlü muhalefetin önüne geçme isteğidir

Fakat Türkiye’de İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki dönem; toplumu özgür kılma adına siyasi iktidara karşı mücadelenin arttığı, dinleyen ve güdülen kesimlerin seslerini yükseltip konuştukları bir devre olmuştur. Toplumsal sorunlara karşı tek taraflı çözümler, yerini, değişik alternatiflerin dile getirildiği bir ortama bırakmıştır.

Bu ortamda Cemal Kutay, Millet dergisini 31 Ocak 1946 yılında haftalık siyasi bir dergi olarak yayınlamaya başlamıştır¹. Millet dergisinde Cemal Kutay, Nejat Muhsinoğlu, Rıza Çavdarlı, Cafer Seno, Özcan Baba, M. Şevki Yazman, Şemsettin Yeşil, Enver Tuncalp, Kazım Nami Duru, Ahmed Esad Benin, Semih Mümtaz S., Esat Sezai Sünbülük gibi isimler yazı yazmıştır.

İktidardaki Cumhuriyet Halk Partisini sürekli eleştiren, muhalefetteki Demokrat Partiyi destekleyen bir yayın olarak, derginin düşünce yapısını ortaya koyabilmek için, öncelikle dönemin olaylarına bakışını tespit etmemiz gerekmektedir.

Millet dergisinin görüşlerini ortaya koymak, en azından, iktidara muhalif bir yayının çok partili siyasi hayata geçiş devresindeki olaylara bakışını tespit etmek açısından önemlidir.

Bu yaklaşım bize dergi hakkında sağlıklı bir analiz yapma imkânı sağlayacaktır. Çünkü bugüne kadar dergi tüm yönleri ile ele alınıp incelenmemiş, sadece belirli yazılarından yola çıkılarak hakkında sınırlı değerlendirmeler yapılmıştır

A- Millet Dergi’sinin İsmet İnönü’ye Bakışı

1946 yılından sonra ülkeye hakim olmaya başlayan özgürlük ortamı, fikirlerin serbestçe ifade edilmesi açısından önemli, fakat belirli kesimlerin sahip oldukları önceliklerini kaybettirmesi açısından arzulanmayan gelişmeler doğurmuştur. Bu özgürleşme süreci eleştirilemeyen yönetici elit kesimin bazen kişisel haklarına tecavüz edilecek boyutta sorgulanmasını beraberinde getirmiştir.

¹ Cemal Kutay 1951 tarihe kadar devam eden yayından sonra aralıklarla 6 Aralık 1962 ve Ekim 1967 tarihlerinde iki kez daha dergiyi çıkartmıştır.

İşte bu dönemde bir devlet adamı ve yönetici olarak İsmet İnönü'nün şahsına yönelik eleştirilerin boyutu şaşırtıcıdır².

Millet dergisi tüm yayın hayatı boyunca İsmet İnönü'yü eleştirme hakkını sonuna kadar kullanmıştır. Dergiye göre, Atatürk Milli Mücadelede Miralay İsmet Beyi tanıyıp, destek olmasaydı, kendisinde var olan üstün özelliklere rağmen, fazla ön plana çıkamayacak, mücadeledeki diğer komutanlar gibi emekli bir vatandaş olarak yaşamını devam ettirecekti³.

Atatürk, hayatının son günlerinde, *millî meseleleri hassasiyet ve dikkatle mütalaa mecburiyetini telkin eden havası içinde* hükümeti değiştirmeye karar vermiş, İsmet İnönü'yü iktidardan uzaklaştırmıştır. Atatürk, İsmet Paşayı iktidardan uzaklaştırmakla kalmamış, O'nun daha sonra ülke yönetiminde *ne hükümet reisi ne de bilhassa devlet reisi olarak söz sahibi olmaması için*, gerekli tüm tedbirleri almıştı. Bu amaçla attığı adımların bir sonucu olarak bu değişimin *VATANIN SELAMETİ İÇİN ŞART OLDUĞUNU* resmi bir belge olarak tarihe mal etmek istemiştir. Bunun için de vasiyetinde İnönü ailesine yönelik düzenlemeler yapmıştır⁴.

Fakat Atatürk'ün arzusunun tersine ölümünden sonra İsmet Paşa cumhurbaşkanı seçilerek iktidarı devralmıştır. İsmet İnönü'nün yakın çevresi, bu dönemin *imtiyazları, zümre tahakkümlerini* ortadan kaldıracığını, yeni bir devrin ülkeye hakim olacağını propaganda etmiştir. Ancak olaylar tersi bir istikamette gelişmiştir⁵. Baskılar şiddetlenmiştir.

Dergi, İsmet Paşa ile başlayan yeni dönemin eskinin izlerini silme yönünde bir politika izlediğini iddia etmiştir. Atatürk döneminin arka planda kalan muhalif şahsiyetlerinin yeni dönemde ön plana çıkarılması dergide eleştirilmiştir:

² "... 1946'dan önce cumhurbaşkanı yarı-ilah gibiydi; vatandaşlar, partililer ve basın tarafından putlaştırılmıştı. Cumhurbaşkanını tenkit şiddetle cezalandırıldı. 1947 yılı sonunda ise Cumhurbaşkanı İnönü vaziyetten memnun olmayan her yayın veya kişinin tenkit edebildiği, hatta atıp tuttuğu alelade bir vatandaş haline geldi." Kemal H. Karpat, *Türk Demokrasi Tarihi Sosyal, Ekonomik, Kültürel Temeller*, Afa Yay, İstanbul, Ekim 1996, s.178.

³ Cafer Seno, "Bir Düşüm Noktası: İnönü'nün Devlet Reisliği", Millet, IX/219 (20 Nisan 1950), s. 8.

⁴ "...Şükrü Kaya ile Tevfik Rüştü, bazı hakikatlerden bahsedebilirler: İsmet İnönü'ye deniz ve kıta aşırı bir yere elçi olarak gitmesi teklif edilmemiş midir?.. Bu teklif, Atatürk'ün kendisi hakkında vatanın selameti için vermiş olduğu kesin bir karardan sonra yapılmamış mıdır?" Eski Bir Atatürkçü, "Atatürk'ün Vasiyetinde Meçhul Bir Nokta: İnönü'nün Çocukları Meselesi", Millet, X/247 (6 Eylül 1951), s. 1.

⁵ Kutay, "Kinsiz Bir Mantiğin Işığı Altında..." Millet, VIII/199 (1 Aralık 1949), s. 10.

“...İnönü adlı o kısa ve kifayetsiz diktatör, etrafına muhit toplayabilmek ve zavallı idrakince Atatürk’ün kıstaslarının üzerine çıkararak AFFEDİCİ ve BAĞIŞLAYICI ŞEF eda ve hüviyetini takınabilmek için, bu zevatın Halk Partisi saflarında yer almasını lütfetti...”⁶

Millet dergisi İsmet Paşayı ülke dışındaki gelişmelere sırtını dönerek içe kapanması ve eski alışkanlıklarını sürdürme çabasından dolayı eleştirmiştir.

Özellikle İkinci Dünya Savaşı bittikten sonra, demokrasi cephesinde yer alan ülkelerin önüne tarihi bir fırsat çıkmıştır. İtalya gibi demokrasi cephesine karşı savaşmış yenilen ülkeler bile bu fırsattan yararlanarak kalkınma hamlelerini gerçekleştirmişlerdir. Fakat Cumhuriyet Halk Partisi iktidarı *şef sistemi*, *vesayet usulleri*, *tek parti oligarşisinden* kurtulma yönünde çaba göstermemiş, var olan sistemde ısrarcı davrandığı için bu fırsattan gereği gibi yararlanamamıştır. Millet iradesinin özgür bir şekilde temsil edilmesinin önündeki engellemeler ısrarla devam ettirilmiştir. “*Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasını, daha sonra Serbest Cumhuriyet Fırkası’nı – milli vicdanın muhalefetin yanı başında yer almasına rağmen – silip yok eden klasik usullerin yeniden tatbikine*”⁷ başlanmıştır.

Dergi, bu durumu “*Terakkiperver hareketi ile Serbest Cumhuriyet Fırkası macerasının inkisarını nefislerinde temsil edenler, nasıl olur da, yeni bir muhalefet teşebbüsünün tabii haklarına sahip olabileceğine inanırlardı*”⁸ düşüncesiyle değerlendirmiştir. Dergiye göre İsmet İnönü’nün şahsi sorumluluğu bu konuda fazladır. Çünkü ortada bir meclis ve ona karşı sorumlu olan hükümet var ise de milletvekillerinin seçiminde İsmet Paşanın iradesi tek yönlendiricidir. İsmet Paşa milletvekili listelerini şekillendirmesinde tek belirleyici olmasından dolayı sorumluluğu fazladır⁹.

Millet dergisi, Türkiye’nin çok partili demokratik hayata geçiş sürecini değerlendirirken iktidarın olması gerektiği gibi değil de, biz bize benzeriz, havası ile hareket ettiğini savunmaktadır. Cumhuriyet Halk Partisi iktidarı olması gerekeni değil, varlığının devamı için yapılması gerekeni yapmıştır:

⁶ Kutay, “*Kafa ve Mide Politikacılığı*”, Millet, X/250 (4 Ekim 1951), s. 3.

⁷ Kutay, “*Büyük Şal*”, Millet, VIII/208 (2 Şubat 1950), s. 1.

⁸ Kutay, “*Kasketlinin Zaferi*”, Millet, VIII/191 (6 Ekim 1949), s. 3.

⁹ Kutay, “*Kinsiz Bir Mantığın Işığı Altında...*”, s.10; “*...Anayasa partiniz tarafından mütemadiyen ihlal edilmiştir. Memleketi yeni bir demokrasiye inkılâbına mecbur bırakan kanunsuzluklar yapılırken Sayın Başkan; o zamanlar siz nerede idiniz.*” Cafer Seno, “*Sayın Devlet Reisine Getirdiği(Cennetin Anahtarları) nın Nerede Olduğunu Sorabilir miyiz?*”, Millet, IX/220 (27 Nisan 1950), s. 8.

“...Ya farkında değildik veya mantığımızı yoğuran Şef ve vasilik sistemi edebiyatının doğruluğuna inanmıştık. Bu sebeble, elbise değiştirme basitliği içinde: “ – Rejim değiştirebiliriz... ” dedik!...

Ve, “ – Biz bize benzeriz... ” sistem yolumuza, yeni bir yön vererek, Tanrılaşmış Şef bulvarında ara sokak açıp Demokrasiye giriverdik: Millî hayatın bu yeni devresinin tek ve jürisiz mimarı da, Değişmez Genel Başkan, Milli Şef Sayın İsmet İnönü idi.

...İmtiyazlı sınıfların çatısı olan Halk Partisi için ise, iki dereceli seçimde zafer, idarî tedbirlerin neticesi olabilirdi. Fakat halk kitlesi, kendi kaderini kendisinin tayin edeceği inancı içinde sandık başına gidebildiği anda hakikat, bütün acılığı ile aşırı saf ve hayalcilerin önüne dikiliverdi: 1946 seçimi ve neticeleri, bu gerçeğin politika müzesindeki iskeletidir¹⁰ .”

Dergiye göre İsmet İnönü'nün başında bulunduğu Cumhuriyet Halk Partisi yirmi beş yıl boyunca *tek şef, tek parti, tek millet* anlayışı ile ülkeyi dilediği gibi idare etmişti. Bu anlayıştaki ısrarcılık ülkeyi sıkıntılı bir duruma düşürmüştü. Millet dergisi, Cumhuriyet Halk Partisinin “*millete çektiği ızdırap ve sefalet o kadar derin ve acıdır ki bir düşman bile memlekete ancak bu kadar fenalık¹¹*” yapabileceği düşüncesindedir.

Dergi, İsmet İnönü'nün bu siyasi ortamda hem cumhurbaşkanlığı hem de Cumhuriyet Halk Partisinin değişmez genel başkanlığını bir arada yürütmesini ve seçim öncesinde Halk Partisi için illeri dolaşarak destek istemesini eleştirmiştir¹². Dergi, bir lider ve devlet yöneticisi olarak İsmet İnönü'nün tarafsız olması gerektiği, millet iradesinin tam anlamı ile temsil edilebilmesi için gerekli kanuni düzenlemelerin yapılmasında etkili olmasını istemiştir. Gerçek demokrasiye giden yolların oligarşi tarafından *maharetle icad edilmiş* sınırlamaların kaldırılması için İnönü'nün üzerine düşen tarihi sorumluluğu yerine getirmediği suçlamalarını yöneltmiştir¹³.

1950 Seçimlerinden sonra Demokrat Parti iktidarında Millet dergisinde İsmet İnönü'ye yönelik eleştiriler eksilmemiş, dozu artarak devam etmiştir¹⁴.

¹⁰ K. “Haftanın Çehresi 17 Yıl öncesi gibi”, Millet, I (6 Aralık 1962), s. 3.

¹¹ Seno, A.g.m., s. 9.

¹² Kâzım Nami Duru, “Değişmez Başkanlık’ Meselesi...” Millet, 76 (17 Temmuz 947), s. 10.

¹³ Bu yöndeki yazılar için bk. Kutay, “Susmak Değil Konuşmak Lâzım!..”, Millet, 130 (5 Ağustos 1948), s. 3; Kutay, “İnönü'nün Gerçekleşmeyen Vaadlerine Dair...”, Millet, V/125 (1 Temmuz 948), s. 3; Kutay, “Kasketlinin Zaferi”, s. 3.

¹⁴ “... Yeni iktidarın rahat bir nefesle çalışmasını güçleştirerek zoraki ve şiddetli tedbirlere ve kanunlara başvurmağa mecbur bırakmak istemek suretiyle memleket ve milletin maddi ve manevi zararlarına sebep olan İnönü gibi bir politika adamı, tarihte ve dünyada hiç görülmemiştir.”

B- Cumhuriyet Halk Partisine Yönelik Değerlendirmeler

Millet dergisi, Cumhuriyet Halk Partisini çıkış noktasında sahip olduğu değerlerden uzaklaşmakla suçlayarak, sürekli olarak eleştirmiştir. Yapılan bu eleştirilerin en önemlisi de Cumhuriyet Halk Partisinin Kemalizm ve Atatürk çizgisinden uzaklaşmış olmasıdır¹⁵.

Dergiye göre Cumhuriyet Halk Partisi halktan kopuk bir şekilde, ülkenin içerisinde bulunduğu sorunlara çözüm üretememiştir. Halk hiçe sayılarak, kendi başına buyruk izlenen politikalar halk nazarında Cumhuriyet Halk Partisine karşı bir *antipati* ve güvensizlik doğurmuştur¹⁶.

Tek parti iktidarında bütün güç hükümetin elinde toplanmıştır. Bu durum varlığını millet ve devlet ile eşit tutan, her şeyi denetim altında tutabilen bir gücün ortaya çıkmasına neden olmuştur¹⁷.

Bu güç,¹⁸ ana prensipleri uygulamamış, *nazariye* halinde bırakmıştır. Dergi, siyasi iktidarın, gerçek manada bir halk hâkimiyetini ortaya koymaya

---

Osman Şefik Özçınar, “(İsmet İnönü İbreti) Üzerinde”, Millet, X/247 (6 Eylül 1951), s.7; Kutay “Çankaya’da İnönü’ye Mahsus Yer-altı Sarayı”, Millet, 224 (7 Eylül 1950), s. 3.

¹⁵ “...Atatürk’ün Cumhuriyet Halk Partisi ile bugün arasında her bakımdan ölçü farkları vardır. Hadiselere istikamet verecekler olduğu kadar, onları kıymetlendirecekler, Atatürk’ün devrindekilerden gayridirler. Şahıslar ve telakkilerin böylece topyekûn değişmesinden sonra, Atatürk’ün devrindeki ve sonraki Halk Partileri arasındaki münasebet, sadece isim benzerliğine inhisar etmiştir.” Kutay; “Bir Muhasebe: Günlerin Gebe Olduğu Birkaç Hakikat Vardır!..”, Millet, 75 (10 Temmuz 1947), s. 3; “...Parti, yirmi seneyi aşan faaliyetleri sırasında madde ve mana bakımından Atatürk inkılabına ve onun ruhuna mütemadi ihanetler ile millî bünyeyi çok sarsmış ve zayıf düşürmüştür.” Cafer Seno, “Ümit!.. Millet’e Bari Onu Kaybettirmesinler!..”, Millet, 76 (17 Temmuz 1947), s.3; “...Halk Partisinin anayasaya giren altı prensibi, onun için nazariye halinde kalmıştı: Devletçilik yerini memleket hesabına hazin bir devlet kapitalizmine bırakmıştır. Milliyetçilik konusunda gençliğin millî bayramında gençliğe topyekûn haksız bir ırkçılık damgası vurulurken, bu memleketin ebedi düşmanı olan Moskoççuluk “komünizm” adı altında zemin bulmasına göz yumulmuştur.
...Halkçıyız ama şu son yedi yıllık aksak devlet tedbirleri, milyonların ıstırapı ile alay eden imtiyazlı bir sınıf meydana getirmiştir. Gayri meşru servet terakümleri vatandaşın adalet ruhunu rahatsız ediyor.

Lâik bir idare içinde, devletten para alan bir diyanet işleri ne demektir?...” Kutay, “Açık Konuşabilir miyiz?”, Millet, IV/98 (18 Aralık 1947), s. 4; “...Devletçiliğimiz totaliterliğe, milliyetçiliğimiz manasızlığa, lâikliğimiz tuhaflığa doğru götürülüyor.” Feridun Vecdi, “Kuklaların İpleri”, Millet, IV/98 (18 Aralık 1947), s. 4.

¹⁶ Cafer Seno, “Kurultay Kararlarında Halk Partisinin Tarihi Mes’uliyeti”, Millet, IV/95 (27 Kasım 1947), s. 9.

¹⁷ “Oligarşi, belki muayyen şahısların, hatta bir hanedanın ve bir diktatörün veya Meclisin hüviyetinde toplanmıyor ama iktidar zümresi aynı istisnaiyetlere sahip hak ve adalet üstü kudret halinde beliriyor.” Kutay, “Oligarşi’nin En İnsafsız Tarafı”, Millet, IV/97 (11 Aralık 1947), s. 3.

niyetli olmadığı, aksi yöndeki bütün söylemlerine rağmen *zümre hâkimiyeti* kurduğunu savunmuştur. İktidar gerçek manada bir demokrasiyi kurmak değil *yok etmek için çalışmıştır*¹⁹.

Millet dergisi, Cumhuriyet Halk Partisini halka ve yaptığı çalışmaların toplum nazarındaki gücüne değil, ortak değer kabul edilen şahsiyetlere dayanarak varlığını devam ettirmekle suçlamıştır. İlk önce Atatürk'ün şahsına sığınılmış ve ondan kuvvet alınmıştır²⁰. Atatürk'ün ölümünden sonra Cumhuriyet Halk Partisi İsmet İnönü'nün tarihî şahsiyetine ve var olan itibarına yaslanmıştır²¹.

Bu gelişmeler neticesinde Cumhuriyet Halk Partisi; *“millî hedeflere bağlı siyasi bir teşekkül olmaktan çıkmış olup, daha ziyade şahsî menfaatlerle bağlanmış bir ekalliyet tesanütü haline gelmiştir. ...İlk kuruluş maksadından inhiraf ede ede, bugün ortaklarına kârlı kazançlar teminiyle mükellef anonim bir ticaret şirketinden farksız hale gelmiştir”*²².

Dergiye göre Cumhuriyet Halk Partisinin bu noktaya gelmesinde en önemli etken, milletin temsilcilerini seçme konusunda özgür iradesini tam anlamı ile ortaya koyamamasıdır. Dergi, milletin tercih hakkını *vesayetsiz kullanma*

¹⁸ Karpat, bu güç için *“1938'den sonra bürokratik zihniyetli küçük bir grup, iktidarı ele geçirerek memleketteki bütün faaliyetleri kendi sıkı kontrolü altına almıştır”* tespitini yapmıştır. Bk. Karpat, A.g.e., s. 126; Kutay bu yönde yapılan yorumlara katılmamaktadır. *“Halk Partisinde hâkim olan oligarşik temayüllerin ve ölçülerin, kabine değişimleri ile tasfiye edileceğini sanmak saflık olur. Bu arada “müfrit unsurlar” tabirini de pek gülünç bulduğumuzu kaydedelim: Halk Partisinde umumi disiplin ve “tek karar” dışına çıkmak mümkünümüzdür ki, bunun ifrat tefriti olsun.”* Kutay, *“Benim Oğlum Bina Okur, Döner Döner Yine Okur!”*, Millet, 76 (17 Temmuz 1947), s. 9.

¹⁹ Kutay, *“Ne Zümre Hakimiyetçileri, Ne Katalonya Anarşistleri”*, Millet, IV/79 (7 Ağustos 1947), s. 2; *“Eğer C.H.P. Atatürk'ün Varisi Olmak İddiasında Israr Ediyorsa... Atatürk demişti ki:”*, Millet, IV/93 (13 Kasım 1947), s. 1.

²⁰ *“... Halk Partisi başka bir taktiğe başvurdu. Var kuvvetiyle Atatürk'e sarımlaş görünerek hatta onun arzusuna rağmen bir 'şef' sistemine gitti. Onun Türk milleti üzerindeki büyük ve emsalsiz prestijini bol bol harcayarak ayakta durmaktan başka bir şey yapamadı. ...Halk Partisi sadece Atatürk'ten kuvvet aldı.”* *“Bu Kurultayda Halk Partisi 'Olmak' veya 'Ölmek' Kararını Verecektir”*, Millet, IV/93 (13 Kasım 1947), s. 9.

²¹ *İbid.*

²² Seno, *“Kurultay Kararlarında Halk Partisinin Tarihi Mes'uliyeti”*, s. 9; *“...Cumhuriyet Halk Partisi dedikleri bu kalabalık tam manasıyla ve normal bir parti değildir. Belki 30 senelik müspet ve menfi bir diktatörlüğün etrafında toplanmış bir oligarşidir.”* Özçınar, A.g.m., s. 7; Millet dergisi, C.H.P. izlediği ekonomik politikaları eleştirirken aynı yönde görüşler dile getirmektedir; *“...Bir taraftan 510 numaralı kararname, beri taraftan Yedi Eylül !. Birbirine bu kadar zıt, bu kadar karşı sistemlerin aynı ideolojiye ve ölçülere bağlı olması gereken bir partiden çıkabileceğini söylemek, Halk Partisinin normal Parti tarifine sığan mütecanis topluluk değil, iktidarın safında yer alan bir kalabalık olduğunu ne güzel ispat eder...”* Ankaralı, *“Halk Partisi Gemisine Kaptan Aranıyor!”*, Millet, 85 (18 Eylül 1947), s. 5.

imkânına sahip olması için tek dereceli seçimi savunmuştur²³. Meclis milletin iradesini tam olarak yansıtmaktan uzaktı. Çünkü halkın görevi ismini milletvekili olduktan sonra duyduğu kişileri seçmekten ibaretti²⁴. Millet dergisi yirmi beş yıl boyunca devam eden bu *nevi şahsına münhasır* seçim şekline inkılâpları şekilleştirdiği ve *gösteriş olma* tehlikesini ortaya çıkardığı için tepki göstermiştir²⁵.

Dergi, vatandaşa istediğini tercih etmede kayıtsız şartsız hak tanıyan, tercihlerde her türlü endişeyi ortadan kaldıran, hükümet mekanizmasını tamamen tarafsız bırakan, gerçek manada emniyeti sağlayan kanunî düzenlemelerin yapılmasını savunmuştur. Çünkü artık Türk vatandaşı da *İsviçreli çağdaşı* gibi konuşmak, *hükmedilen benim* aşamasını geçip *hükümet benim* diyebilmeyi hak etmektedir²⁶.

Millet dergisi, çok partili siyasi hayatta seçimlerin engelsiz yapılması ve başarısız iktidarları değiştirebilme hakkının Türk milletine tanınma mücadelesini; “... (İRÂDE-İ MİLLİYE) nin, yani yirmi sekiz sene önceki (kuvay-ı Milliye) mücadelesine temel olmuş gayenin nazariyeden kurtulma mücadelesi²⁷” olarak değerlendirmiştir. Dergiye göre milli irade denilen halkın oyu, bir gün iktidarı gerçek manada belirleme hakkını kazanacak olursa, Cumhuriyet Halk Partisinin koltuk devresi sona erecektir²⁸. Bunun bilincinde olan Cumhuriyet Halk Partisinin ülkeye gerçek manası ile demokrasiyi, yani halk hâkimiyetini getirmek istemeyeceğini savunmuştur²⁹.

Dergi, Cumhuriyet Halk Partisinin ülkede başlayan demokrasi hareketinde hak verilme sürecini, kendi iyi niyetinin bir eseri olarak göstermesini eleştirmiştir. Cumhuriyet Halk Partisinin İkinci Dünya Savaşı sonunda başlayan demokratik rejimlere ayak uydurmak zorunda olmasa böyle bir arayışa girmeyeceğini savunmuştur. Halk Partisi için önemli olanın iktidarı korumak olduğu, şahıs ve menfaatlerinin ön planda geldiği, vatandaş hak ve hürriyetlerinin olmasa da olur yönünde bir irade ortaya koyduğu savunulmuştur³⁰.

²³ “Bir Buçuk Yıl”, Millet, IV/79 (7 Ağustos 1947), s. 12.

²⁴ Kutay, “Sürpriz!...”, Millet, IX/220 (27 Nisan 1950), s. 3.

²⁵ “Bir Buçuk Yıl”, s. 12.

²⁶ Kutay, “Çünkü Rejim; Güzel, Hayırlı ve Samimi Himmetler İstiyor”, Millet, 80 (14 Ağustos 1947), s. 3.

²⁷ Millet, “Bir Telakki Meselesi”, Millet, IX/221 (4 Mayıs 1950), s. 1.

²⁸ Kutay, “İkinci Kuvay-ı Milliye”, Millet, VIII/198 (24 Kasım 1949), s. 3.

²⁹ Millet, “Az Gittiler. Uz Gittiler, Bir Sırça Köşkün İçine Girdiler!...”, Millet, 72 (19 Haziran 1947), s. 15.

³⁰ “...Bu âna değin, iktidar cennetinin bütün nimetlerinden sonsuz bir ihtiras, doymaz bir iştiha ile faydalanmağa alıştığı için mevkiini kaybetmek korkusu Halk Partisinin en başta gelen düşüncesidir.

Dergi, ayrıca Cumhuriyet Halk Partisi içerisinde Demokrat Parti muhalefeti karşısında dile getirilen görüşlerden bir tanesinin; bu ülke, bu inkılâp bize emanettir. Biz bir muhalefet hareketine karşı hoşgörülü olup iktidarı karşı tarafa terk edersek yarın onlar aynı hoşgörüyü kendilerine göstermeyeceği yönünde görüşün hakim olduğunu bu yüzden de iktidarı bırakmayacağını savunmuştur³¹.

Millet dergisi, Cumhuriyet Halk Partisini gençlere güvenmediği, kadrolarında yeterince yer vermediği ve sürekli olarak eski kadrolardan yararlandığını dile getirerek eleştirmiştir: “...Dünya, yeni bir oluş potasında kayıyor. Yaşı kırkı aşmamış olan bir kıymet ve liyakat nesli, iktidarın eşliğindedir. Bu neslin, millet mukadderatını eline alması zamanı çoktan gelmiştir. On beş yirmi adamını, şu veya bu Bakanlık sandalyesinden şu veya bu bakanlık sandalyesine getirmekle işler düzelmiyor işte. ...Refik Saydam öldü, Saraçoğlu geldi. Saraçoğlu gitti Recep Peker geldi. Recep Peker gitti, Hasan Saka geldi. Âlem yine ol âlem, devran yine ol devrandır³².” Çünkü dava; topyekûn zihniyet meselesidir³³.

Derginin Cumhuriyet Halk Partisine yönelik dile getirdiği diğer bir eleştiri de partide *sol istilasının* etkili olmasıdır. İçişleri Bakanı Şükrü Sökmen Süer tarafından kamuoyuna açıklanan komünist direktifi; “*Halk Partisi içine giriniz. Onlara samimi görününüz. Hatta bazen hizmetler yapınız. Fakat gayeniz bu partinin yıkılması olmalıdır.*” doğrultusunda Cumhuriyet Halk Partisine sızmalar olmuştur. Partinin ve hükümetin en can alıcı yerlerine, iktisadi kurumların önemli noktalarına ve birçok kültür-sanat kuruluşlarına *yıkıcı unsurlar* yerleşmiştir. Bunun sonucunda da Halk Partisi *sakalını kızıkların eline vermiştir*³⁴. Komünistlik ideolojisinin Cumhuriyet Halk Partisi içerisinde etkili olması oranında parti özünden uzaklaşmış, halk arasında *sevilmez* olmuştur³⁵.

...Bu itibarla Halk Partisi âyânı, iktidarı elden bırakmamak azmile hiçbir fedakârlıktan çekinmeyecektir.

...Senelerden beri ancak kendilerini aldatan üstünlük dâvası ile güya sürüye çobanlık ettiklerini zanneden bu adamların, alıştıkları imtiyazlı hayat tarzından, onun nimetlerinden vaz geçerek, bir vatandaş tevazu ile, aramızda bir fert gibi yaşamak feragatini göstereceklerini ümit etmek ayıptır.” Kutay, “Bir Memleket ‘On Beş Adam’ Arıyor”, Millet, 82 (28 Ağustos 1947), s. 3.

³¹ Emektar Bir Cumhuriyetçi, “Siyasi Bir Parti Olarak Halk Partisi Kaldı mı? Halk Partisinde Program Buhranı”, Millet, VII/163 (24 Mart 1949), s.12.

³² Kutay, “İbret Aynası: Diyet!”, Millet, 123 (17 Haziran 1948), s. 3.

³³ Kutay, “Bir Muhasebe: ...Ve Bir Gün Bu Memlekette ‘Halk İdaresi’ Denen...”, Millet, 74 (3 Temmuz 1947), s. 3.

³⁴ N. Y. E. “Üç Senelik Oynu... Yeni Efsane: Halk Partisini Köylü ve Çiftçi Partisi Halinde Tanzim(!) Etmek...”, Millet, 224 (7 Eylül 1950), s. 8.

³⁵ “...Son zamanlarda Halk Partisinde “köye doğru” diye seda yükselmektedir. Partiyi “Çiftçi ve köylü” partisi haline sokmak isteyen bir hareket görülmektedir. Böyle bir sınıflamaya gitmek

Dergiye göre Türkiye'deki çok partili siyasi hayata geçme teşebbüsleri de özellikle komünistlerin çabaları sonucu başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Bu durumdan Halk Partisi de zararlı çıkmıştır. Çünkü Cumhuriyet Halk Partisi bu ortamdan yararlanarak içerisinde bulunduğu durumdan bir *uyanış hareketiyle* çıkabilecekken bundan mahrum kalmıştır³⁶.

Komünistlerin çok partili siyasi hayatı engellemelerinde en büyük etken “...Kızıl elamanların Halk Partisini darmadağın ettikten sonra idbara düşen İnönü'nün son prestijini siper ederek onun etrafına mümkün olursa da Halk Partisi namı altında toplanarak bir sol parti meydana getirmek hevesi vardır³⁷.”

Millet dergisi ülkedeki demokratik gelişmenin sağlanabilmesini Cumhuriyet Halk Partisi ile Demokrat Partinin karşılıklı var olmasına bağlamıştır:

“...Ne Demokrat Parti, Halk Partisi olmadan; ne de Halk Partisi karşısında samimi bir muhalefet olmadan istediğimiz demokratik tekâmülü tek başına başaramazdı. Nitekim son on yıl içinde bir uyuklama kâbusu geçiren Halk Partisi, kendi bünyesini bizzat ıslah için karşısında Demokrat Partinin vaziyet almasını beklemiş gibi görünmektedir³⁸”.

1950 seçimleri yapılmıştır. Sonuç Cumhuriyet Halk Partisi açısından bir yenilgi olmuştur. Millet dergisine göre artık Halk Partisi tarihî misyonunu tamamlamış, tarih sahnesinden çekilmesinin vakti gelmiştir. Parti çekildikten sonra, kendi içinde yenilenmeli, yeni bir kadro ve yapılanma ile yoluna devam etmelidir. Bu konuda derginin yazarlarından Alp Özakıncı şunları söylemektedir:

“...Bizce Halk Partisi için bugün bir tek zaruret bahis mevzuudur: Tasfiye kararı vermek!... Çünkü devletler gibi, sistemler ve rejimler gibi, siyasi teşekküllerin tarihinde de doğma, büyüme, gelişme, kemale gelme, devrini tamamlama ve nihayet tarihi zaruret olarak tasfiye edilme devirleri vardır. Halk Partisi bu devirlerin hepsini tamamlamıştır.

Atatürk'ün, en açık kelime ile “menfur” saydığı bir hareket olacaktır. ...Dışarıdan gelme ideolojilerden örülmüş acıip ve yabancı isimli teşekküller, ne de rejyonalizm veya sınıf şuuru uyandıracak teşebbüsler, Kemalist değildir.” “Bu Kurultayda Halk Partisi ‘Olmak’ veya ‘Ölmek’ Kararını Verecektir”, s. 9.

³⁶ *İbid.*

³⁷ N. Y. E., A.g.m., s.10.

³⁸ “Kurultay’da ‘Beklenenler’ le ‘Olanlar’ Arasında Tarihi Bir Mukayese”, Millet, IV/95 (27 Kasım 1947), s. 8.

Halk Partisinin bütün temeli, ebediyen iktidarda kalmak esası üzerine kurulmuştur. İktidar kaybedilince, bu menfaat temelinin kökünden sarsılacağına ve devrini tamamlamış bir halde hazan yaprağı gibi düşeceğine şüphe yoktu. Nitekim öyle de oldu...

Halk Partisi içinde kıymetli, temiz, bilgi ve ahlak sahibi memleket çocukları, ...yakın gelecekte hakikati görecekler, tarihî realiteyi kabul edecekler, yeni bir teşekkül halinde teazzuv etmeye çalışacaklardır. Buna sevinmek gerektir.

Yeter ki, fuzuli bir direnme hissiyle, inad, hakikati kabul ve tasdiğe mani olmasın... İnönü, kendiliğinden çekildiği veya tasfiye edildiği gün, bu normal netice, kendiliğinden tahakkuk eder³⁹”.

C- Komünizm’e Bakışı

Millet dergisinde Cumhuriyet Halk Partisine yönelik yapılan eleştirilerden bir tanesi de komünist faaliyetlere göz yumduğu suçlamasıdır. Dergi, özellikle ilk çıktığı dönemdeki yayınları ile çok büyük bir anti-komünist mücadele yapmıştır. Millet dergisi *şifa bulmaz bir hastalık olarak*⁴⁰ nitelediği komünizme karşı verdiği mücadeleyi Atatürk’ün millî vasiyeti olarak kabul ettiği “...Şurası unutulmamalıdır ki, Türk âleminin en büyük düşmanı komünistliktir. Her görüldüğü yerde ezilmelidir.” direktifine dayandırmıştır⁴¹. Dergi, komünizme karşı verdiği mücadele ile Türk milliyetçilerinin desteğini alırken, Türk solunun da tenkitlerine maruz kalmıştır. Millet dergisi Atatürkçülük ve anti-komünistlik konusunda Türk milliyetçilerinin bayraktarlığını elinde tuttuğu iddiasındadır.

Dergi, Rusya’nın Altınordu devletinin yıkılışı ile başlayan Türklüğü imha etme mücadelesine Moskofçuluk yüzüne komünizm maskesini takarak devam ettirdiği görüşünü dile getirmiştir. Komünistler bu politikalarını Milli Mücadele sırasında da devam ettirmiştir. Bunlar amaçlarını gerçekleştirmek için;

³⁹ Alp Özakıncı, “Sırça Köşkün Penceresi: Tamamlanmış Devirler”, Millet, X/249 (27 Eylül 1951), s. 4.

⁴⁰ “Veteriner Fakültesindeki Hâdisenin İç Yüzü”, Millet, V/125 (1 Temmuz 1948), s. 11.

⁴¹ Kutay, “Falih Rifkî Atay’ın Moskova’dan Getirdiği Ders”, Millet, 129 (29 Temmuz 1948), s. 3; Millet, “Türkiye 8 İnci Büyük Millet Meclisine...”, Millet, V/122 (10 Haziran 1948), s. 13; “İnkılap Tarihini Yazmak Günü Gelmedi mi?”, Millet, V/106 (12 Şubat 1948), s. 12; Millet dergisinin Atatürk’e dayandırdığı bu iddiası daha sonraları yalanlanmış, tartışmalara konu olmuştur: Bk. Çetin Altan, “Sahte Bir Vesika Mı?”, Akşam Gazetesi, 11 Ağustos 1965, s.1; Rasih Nuri İleri, *Atatürk ve Komünizm*, 4. B., Sarmal Yayınevi, İstanbul, Ekim 1995, ss. 336-7; Kutay’ın bunlara karşı cevabı için bk; “Maksatlı Bir Arayışa Cevap”, Tarih Konuşuyor, IV/20 (Eylül 1965), s.1658; Cemal Kutay, “Düşen Bir Maske ve Hakikatler”, Tarih Konuşuyor, IV/22 (Kasım 1965), ss. 1808-1810; Yine bu metnin Atatürk’e ait olduğu ve nerede geçtiğine dair bk, “Atatürk’ün Komünistler Hakkındaki Sözleri”, Türk Kültürü, IX/97 (Kasım 1970), s. 60.

Milli Mücadele kahramanlarını birbirine düşürmek, *içeride bir satılmışlar gurubu kurmak*, ülkenin kalkınmasına yönelik adımları baltalamak ve laikliği dinsizlik olarak uygulamak şeklinde hareket etmişlerdir⁴².

Millet dergisinde komünizme yönelik yazıların çoğunda Cumhuriyet Halk Partisi için uyarılar vardır. Dergi, komünistlerin emellerini gerçekleştirmek için parti içerisine sızmaya çalıştıklarını, engel olmak için tedbir almaları gerektiği üzerinde durmuştur⁴³.

Dergi, iktidarın komünizm karşısındaki durumunu Osmanlı Devleti dönemindeki kapitülasyonlara benzetmiştir. Zamanında bir *lütuf ve müsamaha* eseri olarak verilen ayrıcalıklar zaman içinde devletin özgürlüğünü elinden alacak bir hal almıştır. Cumhuriyet Halk Partisinin kendi güç ve konumuna güvenerek komünistlere karşı gösterdiği hoşgörü sonuçta bu gücün denetlenemez bir konuma gelmesine neden olmuştur⁴⁴. Millet dergisi bu politikası yüzünden ülkedeki *komünist tehlikesinden* Cumhuriyet Halk Partisini sorumlu tutmuştur. Çünkü bu tehlikeye karşı gerçek manada harekete geçip tedbir almamıştır⁴⁵. Dergi, iktidarın tedbir almadığı gibi komünistlikten dolayı yargılanıp hüküm giyenlere devlet kademelerinde görev vermesini de eleştirmiştir⁴⁶.

Millet dergisi komünistlerin çalışmaları sonucunda Halk Partisi içerisinde bir güç haline geldiklerini savunmuştur. Bu güç, parti içerisinde adı olmadığı gibi bir topluluk halinde olmaktan ziyade diğer gruplar içerisinde dağılmış olarak, hizip şeklinde hareket etmiştir. Bunlar ilk etapta kendilerini “*sol tandanslı*” diye adlandırırken, sonradan “*Geniş düşünüşlü*” olarak tanımlamışlardır. Bu grup sol düşünceye mensup kişiler tarafından yönlendirilmiştir. Sayıları 37 ye varan bu *bilinmeyen grup* içerisinde Memduh Şevket Esenal, Nafi Atuf Kansu, Saffet Arıkan, Hasan Ali Yücel, Cevat

⁴² “*Karabekir’in Vesikalari Karşısında...*”, Millet, V/106 (12 Şubat 1948), s.13

⁴³ “*Kızıl Plan ve Türk Köylüsü*”, Millet, IV/97 (11 Aralık 1947), s. 7.

⁴⁴ “*Komünizm’e Karşı Yeni Bir Milli Mücadele Başladı: Kuvayı Milliyecilerin Çocukları Savaş Yolundadır!*”, Millet, IV/101 (8 Ocak 1948), s. 8.

⁴⁵ “*Tehlike Nerede: 2*”, Millet, IX/222 (11 Mayıs 1950), s. 4; C.H.P. suçlayan bu yöndeki yazılar için bk. “*Halk Partisi ‘Truman Doktrini’ ne Benzer Bir Tasfiye Yapamaz, Yapamaz Çünkü...*”, Millet, IV/100 (1 Ocak 1948), s. 6; Kutay, “*Ne Devrin Dreyfus’ü, Ne Falan Şaşkın... Sadece Büyük Gafletin Devamı!*”, Millet, VIII/206 (19 Ocak 1950), s. 11; “*Kapağımız*”, Millet, V/114 (8 Nisan 1948), s. 2.

⁴⁶ “*Türkiye için kominizim, bir ideoloji değildir, bir hıyanettir. ...Sicilli komünistleri, milli hayata vücut veren müesseselerin stratejik mevkilerine getiren, onları refah ve salahiyet yemleri ile doyurmaya kalkışmak gibi, bu hastalığın şifa bulmaz ârazına cahil olmayı anlatan yüz karası; Halk Partisi iktidarının mazeret ve af kabul etmez hatasıdır.*” Kutay, “*Zaharyddis’leri Belki Bulacaklardır, Fakat Bir Markos Asla*”, Millet, IV/101 (8 Ocak 1948), s. 3.

Dursunoğlu, Vehbi Sarıdal, Emin Erişirgil, Faik Ahmet Barutçu gibi isimler sayılmıştır. Dergi bu isimlerin parti içerisinde etkili olmalarını eleştirilmiştir.

“...Son zamanlarda Halk Partisinde “köye doğru” diye seda yükselmektedir. Partiyi “Çiftçi ve köylü” partisi haline sokmak isteyen bir hareket görülmektedir. Böyle bir sınıflamaya gitmek Atatürk’ün, en açık kelime ile “menfur” saydığı bir hareket olacaktır. ...Dışarıdan gelme ideolojilerden örülmüş acıip ve yabancı isimli teşekküller, ne de rejyonalizim veya sınıf şuuru uyandıracak teşebbüsler, Kemalist değildir⁴⁷”.

Millet dergisinde komünist faaliyetlere yönelik dikkat çekilen diğer bir konu da; Komünistlerin kültür, sanat ve ilim maskesi altında toplumun aile yapısı ve ana değerlerine yönelik yaptığı mücadeledir. Toplumun ana değerleri olan vefa, şeref, namus, hicap, gibi değerlerin içini boşaltmaya yönelik çalışmalarını dile getirmiştir. Dergiye göre “Bolşevik Rejim ideolojisi gereği aile kavramına karşı olup toplumda bu yapıyı zayıflatmak için cinsel özgürlüğü hakim kılmaya çalışmıştır⁴⁸”.

Dergi, komünistlerin bir taraftan ülkedeki sanat ve yayın organlarını kendi planları doğrultusunda düzenlerken diğer taraftan da sanatta özgürlük adına yaptıkları demogojiye dikkat çekmiştir. Özellikle İstanbul Şehir Tiyatrosunda ve Devlet Konservatuarında oynanan Rus eserlerine dikkat çekmiştir. Bu eserlerin sadece “aileyi” hedef aldıkları ve hepsinin de kızıl repertuarında ‘şerefli’ yerler işgal eden eserlerden seçildiğini iddia etmiştir. Yapılan film çekimlerinde komünistlikten dolayı hüküm giyip cezaevinde yatan Nazım Hikmet’in senaryolarının değerlendirilmesi eleştirilmiştir⁴⁹. Dergi Türkiye’deki sanat faaliyetlerinin büyük ölçüde kızıl plan istikametinde yol aldığını iddia etmiştir.

Millet dergisinde komünizme yönelik faaliyetlerinden dolayı Nazım Hikmet eleştirilmiştir⁵⁰. Dergi, Türk ordusunu kızılaştırma faaliyetlerinde

⁴⁷ “Bu Kurultayda Halk Partisi ‘Olmak’ veya ‘Ölmek’ Kararını Verecektir”, s. 9; “Halk Partisinin Mukadderatına Hâkim Zümre: Adı Söylenmeyen Üçüncü Grup!”, Millet, IV/98 (18 Aralık 1947), ss. 8-9.

⁴⁸ K., “Bu Kadarlık Tepkiyi de Beklemiyor mu idiniz?”, Millet, V/116 (22 Nisan 1948), s. 19.

⁴⁹ “Açık Dilekçe”, Millet, III/70 (6 Haziran 1947), s. 5; Nazım Hikmet’in “Unutulan Adam” piyesi sahne hayatına veda eden Ertuğrul Muhsin tarafından temsil edilmiştir. Gazetelerde Ertuğrul Muhsin’in Ankara ve İstanbul’daki bütün resmi ve yarı resmi tiyatrolara başrejisor olarak atanacağı haberleri çıkmıştır. Millet dergisi Milli Eğitim Bakanına “Amerika’da sola meyilli olmasından dolayı Şarlo gibi cihan şumul bir ismin hudut harici etmek üzere iken memleketin bütün sanat hayatını, metotları ve muvaffakiyeti birçok salahiyyet tarafından münakaşa edilen bir kimsenin inhisarına bırakmanın doğru bir davranış olup olmayacağını” sormuştur. “Sayın Milli Eğitim Bakanından Sormak Mecburiyetindeyiz”, Millet, 76 (17 Temmuz 1947), s. 12.

⁵⁰ Millet dergisi Nazım Hikmet’in masum olduğunu savunan görüşlere karşı:

komünistlerin özellikle Nazım Hikmet'ten faydalandığı görüşünü dile getirmiştir. Millet dergisinde Nazım Hikmet'e yönelik yapılan eleştirilerin dozajı bazen yükselmiştir. Nazım Hikmet hakkında yapılan eleştirilerde Atatürk'e mal edilen görüşler de dile getirilmiştir⁵¹. Komünistlerin Türk ordusuna yönelik kızıştırmaya faaliyetlerinde askeri okullarda okuyan zeki gençleri kazanmak için *güzel genç kızlar* ve Nazım Hikmet faktörünü kullandıkları ileri sürülmüştür⁵².

Dergide komünizme yönelik yapılan yayınlar üzerinde durulurken ayrıca Haydar Rıfat, M. Zekeriya Sertel, Sadri Etem (Ertem) isimleri üzerinde durulmuştur. Kısa bir sürede 112 Rus eseri ve 17 tane de irili ufaklı "*doktrin*" kitabı Türkçeye çevrilerek yayınlanmıştır⁵³. Dergi Milli Eğitim Bakanlığının yaptığı yayınlarda "*Rus eserlerinin*" önemli bir yer tutmasını eleştirmiştir. 1946 yılına kadar dünya edebiyatından yapılan tercümelemlerde Şekspir'e ait eserler dahil olmak üzere 32 İngiliz klasiği Türkçeye çevrilmişken 50 Rus klasiğinin çevirisi yapılmıştır. Ayrıca 1946 tarihli Milli Eğitim neşriyatı katalogu ile 1939 tarihli Rus bibliyografyası arasında büyük benzerlik olduğu iddia edilmiştir. İki katalog arasındaki klasikler sadece on yedi eser farkla birbirinin aynıdır⁵⁴.

Derginin komünizme yönelik dikkat çektiği diğer bir faaliyet ise bu ideolojinin Türk basınında kendi elemanlarını yerleştirme politikasıdır⁵⁵.

"... Nazım Hikmeti yalnız (şair) cephesinden ele alıyor, kendisini mukadder akıbete ulaştıran akide ve hareketlerinden hiç bahsetmiyorlar. O Moskova'da olgunlaştırdığı bu akideyi, temiz Türk yavrularına "şair" şeklinde senelerce enjekte etmeye çalıştı." Merdan, "Bir Bilmece", Millet, VIII/206 (19 Ocak 1950), s. 11.

⁵¹ "...Atatürk her Nazım Hikmet'ten bahsedildiğinde "Büyük mikrop" diyordu." "Yoldaş Karahan'ın 1 Numaralı Elemanı: Nazım Hikmet! Türk Ordusuna 'Kızıl Aşı' Hazırlamıştı. Fakat!..", Millet, III/74 (3 Temmuz 1947), s. 13.

⁵² Dergi, genç subaylara yönelik propaganda çalışmalarını detaylı bir şekilde ortaya koymaktadır: "Nazım Hikmet'in gençler üzerindeki etkisini artırmak için yapılan propagandalarda Atatürk'ün Nazım Hikmet hayranı olduğu, kitaplarını yastığının altında sürekli olarak bulundurduğu söylenir. Hatta Atatürk müteaddit defalar çağırıldığı halde yanına gitmemiştir. Bu sözler orada bulunan gençler üzerinde yıldırım tesiri yapmıştır. Nazım Hikmet:

"Evet, gitmedim. Ve şu cevabı gönderdim: "Ben deniz kızı Eftalya değilim, sarhoş sofrasında eğlence olamam." Bununla Nazım Hikmet'in Atatürk'ten büyük olduğu kanaati verilmek isteniyordu." "Kızıl Plânda Boğazlar Meselesi- Nazım Hikmet Hikâyesinin Sonu", Millet, III/75 (10 Temmuz 1947), s. 13.

⁵³ "...Rusya'da yapıldığına hiç şüphe olmayan bu tercümelemler az çok tashihten geçtikten sonra Türkiye'de çeşitli imzalarla basılmıştır." "Kızıl Plânda Neşriyat ve 'Türk Milli Ekonomisi' nin Ayarlanması", Millet, 79 (31 Temmuz 1947), s. 9.

⁵⁴ *İbid.*

⁵⁵ Vedat Nedim ve Şevket Süreyya'nın Matbuat Umum Müdürlüğü sırasındaki çalışmaları için bk. "Kızıl Plân Devrinde Propaganda İşleri: Matbuat U.M.' lüğünde Olan Bazı İşler", Millet, 77 (24 Temmuz 1947), ss. 12-13.

Dergi ülkedeki komünistlerin sayısı hakkında rakamsal bilgiler de vermektedir. 1921 tarihinde 270 olan komünistlerin sayısı 1931’de 190’a kadar inmiştir. 1941’de 2697 komünist şüphelisi sayılabiliyordu. 1946’da bu sayı % 40 artmıştır. Bu artışta özellikle komünizme yönelik eğitim sahasındaki faaliyetler önemli rol oynamıştır⁵⁶.

Millet dergisine göre ülkenin karşı karşıya kaldığı bu tehlike karşısında Türk Milleti silahsız bir mücadele başlatmıştır. Dergide bu *milli vidadana tercüman olarak komünizme karşı yeni bir kuvayı milliye bayrağı açmıştır*⁵⁷.

Millet dergisinin komünist faaliyetlerde bulunanlara yönelik alınmasını tavsiye ettiği tedbirler çeşitlilik göstermektedir. Dergi bu faaliyetleri ortaya çıkaracak bir meclis tahkik heyetinin Türkiye Büyük Millet Meclisi bünyesinde kurulmasını savunmuştur. Aynı zamanda bu heyetin tarafsız bir şekilde incelemelerini yapmasını mümkün kılacak kanuni düzenlemelerin yapılmasını istemiştir⁵⁸. Bu heyetin çalışmaları sonucunda suçu sabit görülenler görev yaptıkları yerlerden uzaklaştırılacaklardır⁵⁹. Dergi daha sonraki tarihlerde Türkiye Büyük Millet Meclisine yönelik yaptığı çağrıda komünizmin kanun dışı olduğunun kesin ve açık bir şekilde ilan edilmesini istemiştir. Bu yapıldıktan sonra komünizm hastalığına bulaşmış olanlar sınır dışı edilecektir⁶⁰.

Millet dergisi komünistlere yönelik hukuki alanda yapılacak düzenlemelerde yargılamanın tamamen askeri mahkemelere bırakılmasını savunmuştur. Dergi bu isteğinin sivil mahkemelere olan güvensizlikten değil, yargılamanın ihtisas mahkemelerince yapılmasını sağlamak için olduğunu savunmuştur⁶¹. Dergi komünizm ile mücadelede hükümetten umudunu kesmiş bu *tehlikeye* karşı dayanak noktası olarak Türk ordusunu görmüştür⁶².

⁵⁶ “Cumhuriyet XXV inci Yıla Girenken En Büyük Milli Dava: Rejimi Kızılardan Kurtarmak!”, Millet, IV/91 (30 Ekim 1947), s. 9.

⁵⁷ “Komünizm’e Karşı Yeni Bir Milli Mücadele Başladı: Kuvayı Milliyecilerin Çocukları Savaş Yolundadır!”, s. 9.

⁵⁸ “Açık Dilekçe”, s. 13.

⁵⁹ “...Tarihin bizi getirdiği bu nazik noktada milletçe arkadan vurulmamak için bu kadarcık bir tedbir zarurettir.” “Eğer!...”, Millet, III/70 (6 Haziran 1947), s. 5; Kutay, “Peki Vatandaşım... Ya Hükümeti Nasıl Uyandıralım?”, Millet, IV/95 (27 Kasım 1947), s. 3.

⁶⁰ Millet, “Teklif Ediyoruz”, Millet, V/122 (10 Haziran 1948), s. 13; “Dikkat!.. Cezaevlerinde Kızıl Piyesler Oynanıyor!”, Millet, V/105 (5 Şubat 1948), s. 6.

⁶¹ “Mahkemeye!”, Millet, VII/161 (10 Mart 1949), s. 9; Millet dergisi Irkçılık, Turancılık ve Komünizmi değerlendirirken hukuk önünde bunların suçlu görülmesinin ölçüsü olarak askeri mahkemelerde yargılanıp ceza alıp almalarına bakmıştır.. Bunu Kemalizm’in bir gereği olarak kabul etmiştir:

“Biz ne ırkçı, ne de Turancıyız. Sadece Kemalistiz. Kemalizmin bir tarifî de Türk ordusuna her hal ve her şartta güven demektir. “ırkçı ve Turancı” diye mütemadiyen teşhir ettiklerimiz bir Asker

D- Eğitim (Köy Enstitüleri) Politikalarına Bakışı

Millet dergisinde eğitim ile ilgili ele alınan konuların büyük kısmında komünizmin Türkiye'ye eğitim yolu ile girmeye çalıştığı yönündedir. Dergi bu alandaki çalışmalarla üç şeyin hedef tutulduğunu savunmuştur: *Türkiye'yi dinsizleştirmek, milliyetsizleştirmek, ailesizleştirmek.*⁶³

Dergide bu yönde yapılan eleştirilerde Milli Eğitim Bakanlığı yapan Hasan Ali Yücel önemli bir yer tutmaktadır. Millet dergisine göre sol ideoloji milli eğitimde *en rahat at oynatmak fırsatını özellikle Hasan Ali Yücel'in Bakanlığı zamanında bulmuştur*⁶⁴. Hasan Ali Yücel, uzun yıllar Milli Eğitim Bakanlığı yapmış, Köy Enstitülerinin kurulması ve dünya klasiklerinin Türkçeye çevrilmesi gibi, kültür alanında büyük etkileri olan projelere imza atmıştır. Millet dergisi Hasan Ali Yücel'in çalışmalarında Rusya'dan esinlendiği ve Bolşevik fikirlerin ülkeye girmesine ön ayak olduğu suçlamaları ile eleştirmiştir:

*"...Baştan gaflat balığı, tefessühünü Millî Eğitim Bakanlığının Hasan Ali devresi içinde tamamlamıştır. Bir hüküm bir iddia değildir, hakikattir. ...Başından nihayetine kadar (Dünya Klasiklerinden Tercümeler) i okudunuz mu? Bunlar arasında Türk milliyetine, Türk topraklarına, Türk hâkimiyetine, Türk dinine, Türk Allah'ına kastedenler Türkiye okullarına demirbaş olarak gönderilmiş, genç neslin dalalete düşürülmesi yolunda üstelik millet parası ödenerek rejime kastedilmiştir*⁶⁵."

Hasan Ali Yücel'in Milli Eğitim Bakanlığı döneminde 112 Rus eseri Türkçeye çevrilmiştir. Özellikle eserlerin seçimi dergi tarafından eleştiri konusu yapılmıştır. *Hem seçim de pek güzel... Aralarında Fırtına gibi aileyi yıkan, Lermontov gibi Türklüğü tahkir eden kitapların*⁶⁶ olması yadırganmıştır. Millet dergisi *Lermontov*'un kitabının Türk değerlerine hakaretinden dolayı tepki

---

Mahkeme kararı ile "Beraat" etmişlerdir." "Bütün Memleket Efkârı Önünde C.H.P. den Soruyoruz", Millet, III/70 (6 Haziran 947), s. 5.

⁶² "...Bu tehlikeye karşı Türk ordusu, Mehmetçiğinden Mareşaline kadar sağlam, dimdik, sarsılmamış ve ayaktadır." Kutay, "Zaharyddis'leri Belki Bulacaklardır, Fakat Bir Markos, Asla!", s. 3.

⁶³ Kutay, "Peki Vatandaşım... Ya Hükümeti Nasıl Uyandıralım?", s. 3.

⁶⁴ " 'Kızıl Plân' Tatbikatının En Yeni Safhası: Milli Eğitimde İlk Darbeler", Millet, 82 (28 Ağustos 947), s. 10; "Kızıl Plân Anadolu'yu Nasıl Gördü? Kızıl Ajanların Yeni Hazırlıkları", Millet, 76 (17 Temmuz 947), ss. 12-13.

⁶⁵ Millet, "Türkiye 8 İnci Büyük Millet Meclisine...", Millet, V/122 (10 Haziran 948), s. 13.

⁶⁶ "Bir Hükümet Sırrını İfşa Ediyoruz! Ve Hükümetin Bilmediği Sırrı Veriyoruz", Millet, 83 (4 Eylül 947), s. 13.

görmesine rağmen Milli Eğitim Bakanlığının yayın evlerinde satılmasına devam edilmesini eleştirmiştir⁶⁷.

Dergi, köy enstitülerinin tarihsel sürecini ortaya koyarken komünizme yönelik faaliyetlerde bulunanların, köy okulları konusunu *ayrı ve özel* bir organizasyon haline getirmeye çalıştıklarını iddia etmektedir. Bu şekilde “*milliyetçi*” olan *mutaassıp* ilkokul öğretmenlerinin köy işleri ile ilgisi kesilecektir. Oluşturulacak olan kurum bir ana köy muallim okuluna bağlanacaktır. Bu ana köy muallim okulu da “*aşırı sol fikirlerin*” hakim olduğu bir üniversiteye bağlanmalıdır⁶⁸. Millet dergisi, komünistlerin bu yöndeki çalışmalarında başarılı olduğunu savunmuştur. Köy Enstitüleri ilk etapta Türk köylüsünün kalkınması için kurulmuşken, komünistlerin ideolojik yaklaşımları bu okulları amacından uzaklaştırmış, bu *güzel Türk teşebbüsü menfi mikropların hayat sahası haline* ⁶⁹ getirilmiştir. Büyük ümitler sonucunda kurulan köy enstitülerinin *yer yer geniş ölçüde komünist propagandalarına yatak olduğu ortaya çıkmıştır*⁷⁰.

Dergide, Köy Enstitüleri ile ilgili dile getirilen sorunların başında bu okulların komünizme kaynaklık etmesi ve burada yetişenlerin bu ideoloji doğrultusunda yetişmeleridir. İkinci olarak burada okuyan kız ve erkek öğrencilerin Türk anane ve değerlerinden uzak bir şekilde karma eğitim görmeleri eleştiri konusu olmuştur. Bu okullarda erkek- kız ilişkilerinde *ölçüsüz bir serbestliğin* olması ve bunun neticesinde de birçok *gayri ahlaki olayın* meydana gelmesi eleştirilmiştir⁷¹. “*Aile müessesini yıkacak telakkilerin, kültürümüzün temel ışığı olan enstitülerde geçer akçe olması artık bizi ürktümelidir*⁷².”

Millet dergisinin de içerisinde bulunduğu kesimlerin Köy Enstitüleri hakkındaki ısrarlı yayınları ve Türkiye dışındaki dengelerin değişmesi neticesinde Hasan Ali Yücel, istifa etmek zorunda kalmıştır. Köy Enstitülerinde

⁶⁷ Kutay, “*Peki Vatandaşım... Ya Hükümeti Nasıl Uyandıralım?*”, s. 3. Bahsedilen kitap *Lermontov*’ un klasikleşmiş *Şeytan* adlı eseri olup *Vadim* adı altında Türkçeye çevrilmiştir.

⁶⁸ “*Kızıl Plan ve Türk Köylüsü*”, Millet, IV/97 (11 Aralık 1947), s. 7.

⁶⁹ “*Bu Rejimin Milliyetçiliğini Nasıl Nazariye Haline Getirdiler?. Köy Enstitüleri ve Kızıl Plan:2*”, Millet, IV/100 (1 Ocak 1948), s. 11.

⁷⁰ “*Halk Partisi ‘Truman Doktrini’ ne Benzer Bir Tasfiye Yapamaz, Yapamaz Çünkü...*”, Millet, IV/100 (1 Ocak 1948), s. 7.

⁷¹ “*Köy Enstitüleri ve Kızıl Plan: 1*”, Millet, IV/99 (25 Aralık 1947), s.10; “*Bu Rejimin Milliyetçiliğini Nasıl Nazariye Haline Getirdiler? Köy Enstitüleri ve Kızıl Plan:3*”, Millet, IV/101 (8 Ocak 1948), s.15; “*Bu Rejimin Milliyetçiliğini Nasıl Nazariye Haline Getirdiler? Köy Enstitüleri ve Kızıl Plan:4*”, Millet, IV/102 (15 Ocak 1948), s. 15; Dumanlıoğlu, “*Perdenin Arka Tarafı*”, Millet, 78 (31 Temmuz 1947), s. 9.

⁷² K., “*Bu Kadarlık Tepkiyi de Beklemiyor mu idiniz?*”, s. 19.

de yeni düzenlemelere gidilmiştir. İlk etapta enstitülerde karma eğitim kaldırılarak kız öğrenciler iki ayrı enstitüde toplanmıştır. Tarla ve sınıflarda görülen uygulamalı ders sayısı azaltılmış, nazari kültür dersleri konulmuştur⁷³.

E- Derginin Din ve Laikliğe Bakışı

Millet dergisi, Cumhuriyetin ilk yıllarında Atatürk tarafından manevi alanda atılan adımların dayanak noktasını, gerçek yapısından uzaklaşarak hurafeler karışmış İslam dinini özüne kavuşturma hareketi olarak görmektedir⁷⁴. Dergi, Atatürk'ün dinî alanda yapmak istediği reformu ortaya koymak amacı ile yapılan çalışmaları yayınlarında işlemiştir. Dergi, Atatürk'ün Müslümanlığı, *Türk'ün milli dini* haline getirmek için çalıştığını savunmuştur. Bu amaçla dinî kaide ve dualarının Türkçe olarak söylenmesi ve ibadet dilinin Türkçeleşmesi için atılan adımlar yazı dizisi halinde ortaya konulmuştur⁷⁵. Dergi Türkçe ibadet girişimlerini desteklemiştir.

Dergiye göre; atılan bu adımlar sayesinde dindeki yanlış anlayışlardan kaynaklanan sıkıntılar aşılabilecektir⁷⁶. Çünkü Türk milleti dinini kendi öz diliyle öğrenecek ve İslamiyet'in hakikatlerine doğrudan ulaşabilecektir. Sonuçta yapılan bu mücadele yüzyılların yanlış anlayışlarından kaynaklanan tortuların temizlenmesi mücadelesi olmuştur⁷⁷.

Ayrıca bu mücadele neticesinde hurafelerden ve İsrailiyattan kurtarılmış bir İslamiyet, Türk toplumunda komünizm gibi yıkıcı ideolojilere karşı en büyük dayanak noktası olacaktır⁷⁸.

⁷³ Karpat, A.g.e., s. 303.

⁷⁴ "...Hak dinini hiçbir zaman unutmamış ve her şeye rağmen unutmayacak olan bu İslam memleketinde, dini, cumhuriyet ve halk idaresine karşı kuvvet saymak değildir. Dava, Cumhuriyetlerin ve halk idarelerinin en idealini bünyesinde saklayan İslam dinini, - eğer varsa ve kalmışsa- hurafelerden ve israiliyetten kurtararak, ahlaklı, faziletli güler yüzlü bir cemiyetin manevi inşasına temel yapmaktır." Kutay, "Sağcı Dedikleri Acaba Bunlar mıdır?", Millet, 128 (22 Temmuz 1948), s. 3; Kâzım Nami Duru, "İslam Dini 'Aslına Dönüş' İnkılâbının Eşiğindedir", Millet, V/109 (4 Mart 1948), s. 6.

⁷⁵ Eski Bir Atatürkçü, "Bilinmeyen Atatürk'ten Hatıralar: Atatürk ve Din I", Millet, IV/83 (4 Eylül 1947), s. 4; Bilinmeyen Atatürk'ten Hatıralar "Atatürk ve Türk Musikisi", Millet, V/107 (19 Şubat 1948), s. 4; Eski Bir Atatürkçü, "Bilinmeyen Atatürk'ten Hatıralar: Atatürk ve Din", Millet, IV/101 (8 Ocak 1948), s. 4; "Atatürk ve Din", Millet, V/108 (26 Şubat 1948), s. 4; Bilinmeyen Atatürk'ten Hatıralar "Atatürk ve Din", Millet, V/109 (4 Mart 1948), s. 4.

⁷⁶ Bu yöndeki yazılara örnek olarak bk. Duru, "İslam Dini 'Aslına Dönüş' İnkılâbının Eşiğindedir", s. 6; Millet dergisinin doğru İslamiyeti anlatma ve özüne kavuşturma mücadelesi tepki çekmiştir. Müslüman olmayıp "farmason" "kâfir" suçlamalarına maruz kalmışlardır. Kâzım Nami Duru, "İnsanlara Akılları Ereceği Kadar Söyle!..", Millet, V/113 (1 Nisan 1948), s. 5.

⁷⁷ Kadri Kürçü, "20 Yıllık Ayrılıktan Sonra", Millet, V/112 (25 Mart 1948), s. 5.

⁷⁸ "İlk Komünizm: Mezdekilik ve Onu Tasfiye Eden Kudret: İslamiyet," Millet, V/113 (1 Nisan 1948), s. 12.

Fakat bu çıkış noktası zamanla önemini kaybetmiş, Cumhuriyet Halk Partisi iktidarında dini toplumdan soyutlama hareketine dönüşmüştür⁷⁹.

Millet dergisi, Cumhuriyet Halk Partisinin bu yöndeki politikasını eleştirmiştir. Halk Partisine yönelik olarak, *hakiki birer Kemalist ve Cumhuriyetçi olmak için, maziye mutlak inkar etmek, Allahsız ve dinsiz olmak şart mıdır?* sorularını yöneltmiştir. Halbuki Atatürk, hazırlattığı “*Müslümanlık: Türk’ün Milli Dini*” adlı kitapta, kendi elleri ile “*Din, milliyetin temellerinden birisidir. Fakat dini, taassuptan ve siyasetten kurtarmak lazımdır.*”⁸⁰ görüşünü dile getirmiştir.

Dergi, daha ilk sayısında *Allah’ı tanımaktan utanan Türk ve İslam çocuğunun* şahsında Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel’e seslenmiştir. Türk manevi hayatının çökme noktasına geldiği vurgulanmıştır.⁸¹ Dergiye göre toplum manevi bir buhran ile karşı karşıyadır. Bunun neticesinde toplumda ahlaki ve sosyal sorunlar ortaya çıkmıştır. Yenilik adına yapılanlar toplulukta *Allah korkusuna* dayanan ahlak sistemini yıkmış, yerine *vicdan ve mantık esaslarına* dayalı bir sistem kuramamıştır⁸².

Dergi, *Allah korkusunu* kaybetmiş olmanın ortaya çıkardığı boşluğu hiçbir kanunun dolduramayacağını vurgulamıştır⁸³. Bundan dolayı dergiye göre *Türk milleti yeni baştan yeni bir manevi inşa hareketine muhtaçtır*⁸⁴.

Millet dergisi, bir ulusun karşılaşabileceği kayıpların *en feci ve hazininin inkârcı ve Allahsız bir neslin* yetişmesi olacağını dile getirmiştir. Bu manada üzerine düşeni yapmak amacı ile toplumun *manevi inşasına* önem vermiş, bu

⁷⁹ “...Halk Partisinin bundan önceki iki başbakanı, Muhammet, muhalefet kisvesiyle karşıma çıkıyor diyen Saraçoğlu ile (zehiri zehirle tedavi) teşhisi ile, din ve Allah tanınmayı zehir sayan Recep Peker, taktiğin kar etmediği zaman baklayı ağzında çıkararak iki misilsiz tiptir.” Kutay, “*Sağcı Dedikleri Acaba Bunlar mıdır?*”, s. 3.

⁸⁰ İbid.

⁸¹ Millet dergisinin bu yöndeki yayımları tepki çekmiştir. “*Başta Ulus olmak üzere sırf bize karşı on binlerce lira sarf edilerek çıkarılan Yeni Çağ dergisi gibi bir sıra basın taarruzuna uğradık.*” “*Üç Büyük Cilt*”, Millet, IV/79 (7 Ağustos 1947), s. 12.

⁸² “...Türk cemiyetinin fert ahlakına ait kıymetleri ALLAH KORKUSU’na dayanıyordu. Siz, dinle dünya işlerinin ayrılma iddiasının, bu temel varlıkla bağdaşmayacağına inanmayınız. Aksini düşünenler bilerek bilmeyerek, Türk cemiyetine büyük fenalık etmişlerdir.” Muhyiddin Razi Pınar, “*Çeyrek Asırlık Vatan Hasretinin Muhasebesi En Büyük Felsefenin Allah Korkusu Olduğunu Neden Unutturdunuz?..*”, Millet, VIII/202 (22 Aralık 1949), s. 5.

⁸³ “*Allahın’ı Kaybetmeyen Millet..*”, Millet, 127 (15 Temmuz 1948), s. 3.

⁸⁴ Kutay, “*Son Ümit: Allah Korkusu*”, Millet, V/119 (13 Mayıs 1948), s. 3.

doğrultuda bir sayfa hazırlamıştır. Bu sayfada Kuran-ı Kerim sureleri, dualar ve dini hakikatler şiirleştirilmiş bir şekilde Türkçe olarak verilmiştir⁸⁵.

Ayrıca düzenlediği anketle *Mekteplerde Allah ve ahlâk bilgisi dersinin okutulmasını muvafık bulup bulmadıkları* konusunda okuyucularının görüşlerine başvurmuştur⁸⁶. Bunun yanında ülkenin elli meşhur ismine de aynı sorular yöneltilerek alınan cevaplar dergide yayımlanmıştır⁸⁷.

Sonuçta 1946 tarihinden sonra Cumhuriyet Halk Partisi, millet iradesinin temsilinde tek tercih olmaktan çıkmıştır. Halk Partisi tek alternatif olmamanın getirdiği tedirginlikle inanç özgürlüğü kapsamında İslam dininin ilkokullarda - isteğe bağlı olarak - eğitim yolu ile öğretilmesini kabul etmiştir⁸⁸. Ayrıca 1947 yılı başında yapılan düzenleme ile hükümete, Milli Eğitim Bakanlığının denetimi altında resmi okullar dışında özel kişilerin latin alfabesiyle İslam dinini öğretmesine izin verme yetkisi tanımıştır⁸⁹.

Millet dergisi hükümetin aldığı bu karardan sonra dinî bilgilerin öğretileceği bir dersane açmak için harekete geçmiştir. Bu amaçla maddi gücü yerinde olan Müslümanların yardımı istenmiştir. Dergi, ayrıca bu eğitim işlerini organize edecek bir Türk-İslam Cemiyetinin kurulmasını teklif etmiştir. Kurulacak olan bu cemiyet isteyen herkese açık olacak ve devlet dışında din derslerini düzenleyecekti⁹⁰.

⁸⁵ “*Türk Analar, Babalar!.. Bu Sahifeyi Yavrularınız İçin Hazırladık*”, Millet, 72 (19 Haziran 1947), s.7.

⁸⁶ “*Anketlerimiz*”, Millet, 52 (30 Ocak 1947), s. 2.

⁸⁷ Örnek olarak bk. “*Ana Davalarımız: Mekteplerde Allah ve Ahlâk Bilgisinin Okutulmasına Taraftar mısınız?*”, Millet, 53 (6 Şubat 1947), ss. 10-11.

⁸⁸ Millet dergisi din derslerinin sadece ilkokullarda isteğe bağlı olarak okutulmasını eleştirmiştir. “*...İlkokullarda din dersleri okutulmasını, ihtiyari değil, mecburi olarak ve milli tarih ile beraber*” okutulmasını savunmuştur. Çünkü “*Türklüğün son bin yıllık tarihi İslamiyetsiz mütalaa edilemez*” görüşünü savunmuştur. Kutay, “*Sağcı Dedikleri Acaba Bunlar mıdır?*”, s. 3.

⁸⁹ C.H.P. Milli Eğitim Bakanı Reşat Şemseddin Sırer zamanında ilkokullarda isteyen öğrenciler din dersi okutulması kanunu kabul edilmiştir. Ayrıca özel olarak din dersleri okutmak isteyenler Milli Eğitim Bakanlığından izin almak şartıyla, gerekli özellikleri taşıyanlar tarafından din dersleri okutabileceklerdi. Ders programı Milli Eğitim Bakanlığınca belirlenecekti. Ders sırasında siyasi amaçlı konuşmalar yapılmayacak aksi takdirde derslikler kapatılacaktı. Ulusal bütünlüğü bozucu, mezhep görüşüne dayalı, vatandaşlar arasında ayrılık çıkaracak konuşmalar yapılmayacaktı. Emin Karakuş, *40 Yıllık Bir Gazeteci Gözü İle İşte Ankara*, Hürriyet Yay., İstanbul, Ekim 1977, s. 132.

⁹⁰ “*...Devlet lâik olduğuna göre, din dersleri ile meşgul olmak imkânı, iman sahibi olduğu nispette, mali kudreti müsait olan vatandaşlara düşüyor. Din derslerine yirmi senedir ara verilmiş olması bu bahiste yeni yetişenlerin süratli ve vakit kaybetmeden İslam dininin esaslarıyla cihazlanmayı zaruri kılıyor.*

Tek başına bir iman sahibinin başaramayacağı bu hizmeti, birkaç vatandaş, hatta bir şehirde yaşayan bütün İslamlar, kendi kudretlerince iştirak ederek yapabilirler.

Derginin kuracağı din dershanesinde Kâzım Nami Duru⁹¹ idaresinde ülkenin *en tanınmış din bilginleri* ders verecekti⁹². Fakat derginin din dershanesi için okuyucularına yaptığı çağrı cevapsız kalmıştır⁹³. Bu nedenle Millet dergisi kendi imkânları ile projeyi gerçekleştirme yoluna gitmiştir.

Millet dergisi devletin dinden tamamen elini çekmesini savunmuştur. Laik devletin din işleri ile uğraşmaması gerektiğini dile getirmiştir. Devlet, dini vatandaşın vicdani işi sayacak, kendisi *dünya işlerinde* çalışacaktır. Devletin din işleri ile uğraşmasının ihtisas ve yetkisi dışında olmasından dolayı Diyanet İşleri Dairesinin Başbakanlığa bağlı olarak çalışmasını laikliğe aykırı bulmuştur:

“...Diyanet İşleri Dairesinin, devlet idaresinden ayrılarak, bütün Türk cemaatinin dini işlerde rehberi olması gerekir. ...Türkiye’imizde bir İslam cemaati teşkilatı vücuda getirilmelidir. ...Ahlaki ve içtimai kurtuluşumuz bundadır⁹⁴”.

Millet dergisi her ne kadar Türkçe ibadet ve ezanı savunmuşsa da Demokrat Parti döneminde ezanın tekrar Arapça olarak okunmasından dolayı duyulan memnuniyeti belirten yazılara yer vermiştir⁹⁵.

F- Derginin Milliyetçilik ve Dış Türkler hakkındaki Görüşleri

Cumhuriyetin ilk yıllarında Türk milliyetçiliğini *rasyonalist, laik ve materyalist* bir anlayış şekillendirmiştir⁹⁶. Bu anlayış Millet dergisi tarafından eleştirilen yönlerden biri olmuştur. Dergi Cumhuriyet Halk Partisinin sahip olduğu altı oktan biri olan milliyetçiliği *karanlık, muğlak, şüpheli* bıraktığı için eleştirmiştir. Halk Partisinin bu konudaki belirsizliği ülkeyi sağ ve sol ideolojiler

---

Çocuklarımız eğer imansız, dinsiz ve Allahsız yetişirlerse, bundan sonraki neticelerde hepimizin vebali vardır...” “Ebedi Hakikatin Sesi Vatandaşlar, İki Dünyanın Rahmetini Kazanacak Bir Hayır Fırsatı Eşiğindedirler”, Millet, 77 (24 Temmuz 1947), s. 7.

⁹¹ Kâzım Nami Duru Millet dergisinde çağdaş İslam anlayışının nasıl olması gerektiği konusunda dinî inancı yönlendirmeye yönelik yazılar yazmıştır. Fakat Kazım Nami Duru dini bir eğitimi olmaması yüzünden eleştiriye uğramıştır. Bk. Kâzım Nami Duru, “Ya Hayrı Söyle, Yahut Sus!..”, Millet, 163 (24 Mart 1949), s. 6.

⁹² “Millet İlk ‘Din Dershanesi’ sini Açıyor”, Millet, IV/93 (13 Kası 1947), s. 13.

⁹³ “İslam Türkler Neredesiniz?”, Millet, IV/85 (18 Eylül 1947), s.7.

⁹⁴ Kâzım Nami Duru, “Ana Davalarımız”, Millet, IV/87 (2 Ekim 1947), ss. 8-9; “...Diyanet İşleri resmi bir dairedir; başbakanlığa bağlıdır. Bütçesi devlet bütçesi içindedir. Bundan ötürü, Millet Meclisi, bütçe dolayısıyla, ihtisası dışında olan bu işlere, istese de, istemese de karışıyor. Bir takım milletvekilleri Kuran’ın Türkçeye çevrilmesini isterken, diğer takımı bunun aleyhinde bulunuyor”. Kâzım Nami Duru, “... Açık Mektup”, Millet, VII/161 (10 Mart 1949), s. 6.

⁹⁵ Fadıl İshak, “Karaşi’den Başbakan’a Mektup”, Millet, 223 (31 Ağustos 1950), s. 26.

⁹⁶ Karpat, A.g.e., s. 211.

için açık bir kapı haline getirmiş, Türk gençliğini yurt dışındaki rejim ve ideolojilere karşı savunmasız bırakmıştır⁹⁷.

Cumhuriyet Halk Partisi iktidarının 1944 yılına kadar özellikle “*Türkçülük*” kelimesine bakışı “*ırkçılık*” olarak algılama şeklinde olmuştur. Bu anlayışta kızıl *propaganda* ve *komünistler* önemli bir paya sahiptir⁹⁸. Millet dergisi hükümetin aşırı sağcı ve solcuları aynı kefeye koyarak mücadele etme yönündeki adımlarına tepki göstermiştir. Bu konuda Cemal Kutay tepkisini şu şekilde ortaya koymaktadır:

“Acaba bugünkü Halk Partisi iktidarı, sağcılığa karşı tedbir alırken tasavvur ettiği, Türk milletinin tamamen politikasızlaşmış, dünya işlerinden ayrılmış; amma ilahi ve ebedi bir kudret olan maneviyatını inşa bahsinde temel kıymet din ve Allah sevgisini rejime karşı tehlikeli mi saymaktadır.

...İkinci ihtimal, yani geniş bir Turancılık hareketi, Türk dünyasının hiç olmazsa kültür ve gaye birliği, muayyen prensipler etrafında yarına hazırlanmak ve kısacası dünya Türklüğünün bekası ve saadeti hedefini güderse, ne isim alırsa alsın, takdire değer. Türkiye komünistlerinin bir Moskova taktiği olarak, bu milleti köksüz ve soysuz bir varlık haline getirmek, onun dünyanın her tarafına yayılmış ırkdaşlarıyla alakasını kesmek için verdikleri emekler karşısında milli birliği koruyucu her tedbir, faydalı değil midir? Kaldı ki, Turancılık iddialarının, bir cemiyet halinde faaliyet masalı dahi, en büyük salahiyetleri ne büyük gafletlere sürüklemiştir, hadise, hala hatırımızdadır. Bir vehim, daha doğrusu kızıl taktiğe yeniden düşerek milliyetçiliğini koruyana sağcılığı suç halinde damgalatmak, gaflet uykusunun derinliğini izah bakımından ne güzel bir misaldir...⁹⁹”.

Dergi kendi milliyetçilik anlayışını Atatürk’e dayandırmaktadır. Atatürk’ün anladığı manada milliyetçi olduklarını iddia ederek *bu mananın içinde “dini, milliyetin bir parçası”* saymışlardır¹⁰⁰.

Millet dergisinin Cumhuriyet Halk Partisi hükümetine tepki gösterdiği diğer bir konu da Misak-ı Millî sınırları dışında kalan Türklere yönelik izlenen

⁹⁷ Kutay, “*Milliyetçi Gençlik H. Partisile Karşı Karşıya...*”, Millet, IV/103 (22 Ocak 1948), s. 3.

⁹⁸ “*Aynı idare komünizmi en çok rahatsız eden ve ona hayat hakkı vermeyen, hak ve adalet konuları üzerinde çöküntülerden koruyucu tedbirleri almak şöyle dursun, aksak kararlarla onları desteklemiştir: Karaborsa, hayat pahalılığı, halkın en meşru hayat haklarını, sömürme pahasına yaratılmış gayri meşru servet abideleri kızıl propaganda için istismar kaynağı olmuştur*”. Kutay, “*Komünizmi Besleyenler Bildiğimizden Gayrılardır*”, Millet, V/111 (18 Mart 1948), s. 11.

⁹⁹ Kutay, “*Sağcı Dedikleri Acaba Bunlar mıdır?*”, s. 3.

¹⁰⁰ Millet, “*Türkiye’nin En Çok Okunan Siyasi Mecmuası Millet, Dördüncü Cildine Başlarken*”, Millet, IV/79 (7 Ağustos 1947), s. 2.

dış politikadır. Bu politika sınırların dışında kalan Türkleri görmezlikten gelerek, *KENDİ KADERLERİNE*¹⁰¹ terk esasına dayandığı için eleştirilmiştir. Başka ülkelerin sınırlarında varlıklarını devam ettirmeye çalışan Türklerle ilgiyi kesip “*Biz sadece Türkiye Türkçüsüyüz*” mantığı üzerinde kurulu dış politika yanlış bulunmuştur¹⁰². Çünkü *Türklük (KÖKSÜZ BİR MİLLET) değildir. Beş kıtada dünyanın en haşmetli devletlerini kurmuş, tarihle eşit şanlı bir millettir. Bu haşmet devrinin tabii neticesi olarak Türklük, cihanın dört yanına serpilmiştir.* Bu gerçek ortada dururken dışarıdaki Türklerle ilgilenecek ne bir teşkilat ne de bir büronun olmaması eleştirilmiştir¹⁰³.

Millet dergisi özellikle Balkan Türklerinin sorunlarını dile getirmiştir. Dergi *Balkan Türklerine yazık oldu, yazık oluyor* diyerek hükümetin bunların sorunlarını çözmek için bir an önce harekete geçmesini istemiştir. Bu amaçla hükümete; Amerika'nın, Avrupa'da nüfus yoğunluğunu azaltmak, zulüm görüp haksızlığa uğrayan azınlıkları kurtarmak için kabul edip uyguladığı *Hoover planından* yararlanmasını teklif etmiştir. Hükümet Amerika ile temasa geçerek, desteğini alabilecektir. Böylece sayıları üç milyonu bulan Türkler kurtarılacaktır¹⁰⁴.

Millet dergisi Hükümeti Balkan Türklerine sahip çıkmamakla suçladığı gibi bu tutumundan dolayı yargılanması gerektiğini dile getirmiştir¹⁰⁵. Hükümetin çözüm bulmakta zorlandığı bu konuda Amerika'dan ayrı olarak Birleşmiş Milletler aracılığı ile de çözüm bulabileceği savunulmuştur. Aksi

¹⁰¹ Yurt dışındaki Türklerin sorunların çözümü için Millet dergisine yazdıkları mektuba cevap verilirken; “*Ben bu suale cevap veremem. Dışişleri Bakanı da cevap veremez. Çünkü bizim, vatan dışındaki Türkler için KENDİ KADERLERİNE politikamız vardır.*” görüşü dile getirilmiştir. “*Bilmece*”, Millet, 162 (17 Mart 1949), s. 4.

¹⁰² “*Komünizmi Hükümet Değil Millet Tasfiye Edecektir*”, Millet, V/109 (4 Mart 1948), s. 11.

¹⁰³ “*...Şanlı ve büyük dedeleri, dünyanın dört köşesine Türk adını ve bayrağını götürdüler, oralarda büyük devlet kurdular. Kendilerinden sonrakilerin aczi yüzünden bu topraklar elden gitti de Türklük azınlık haline geldi diye mi cezalandırıyoruz?*” “*Bir ‘İnsanlık’ Bürosu*”, Millet, VII/163 (24 Mart 1949), s. 11; “*...Şu Bizim âvare milliyetçiliğimiz... Altı oktan en uzunudur, nutuklarda ve konferanslarda en bol kullanılan yine odur. Anayasada yeri vardır. Fakat onu Türklüğün anavatanı dışındaki son azınlıklardan devam ettirenlerin yıllarını inkar ederek mükafatlandırırız... Ne garip ölçüler içindeyiz.*” “*Ah Şu Milliyetçiliğimiz*”, Millet, VII/170 (12 Mayıs 1949), s. 4.

¹⁰⁴ Kutay, “*Ana Davalarımız: Bir Büyük ve Tarihi Fırsat Karşısındayız: Balkan Türklüğünü Kurtarabiliriz!*”, Millet, III/75 (10 Temmuz 1947), ss. 8-9.

¹⁰⁵ “*Balkan faciası, C.H.P. iktidarının tedbirsizlik yüzünden vukua getirdiği; devamına, kayıtsızlıkla seyirci kaldığı bir hadisedir. Bir Ceza Kanunu, bir dava mevzuudur.*

İhmal yüzünden yüz binlerce Türk'ün ölmesinden ve hala da öldürülmekte olmalarına seyirci kalınmasından elem duyanlar; bakın: kefensiz ve mezarları belirsiz yüz binler sizlere hitap ediyorlar: Mes'ulü Türk hâkiminin önüne getirin! Diye” V.B., “*Sırça Köşkün Penceresi: Bir Bomba, Milyonluk Kurbanlar*”, Millet, VIII/192 (13 Ekim 1949), s. 3.

takdirde *Balkanlarda Türk kalmayacaktır*¹⁰⁶. Millet dergisi bu yayımlarından dolayı *ihbar* almıştır¹⁰⁷.

Dergi, Cumhuriyetin ilk yıllarından başlayarak ülkenin ihtiyacı olan planlı programlı bir nüfus ve göçmen politikasının olmamasından dolayı da hükümetten şikayetçidir¹⁰⁸. Millet dergisinin bu konularda yaptığı yayınlar *ırkçı*, *Turancı* suçlamaları ile karşılaşmasına neden olmuştur¹⁰⁹.

G- Demokrat Parti'ye Bakışı

Cumhuriyet döneminde çok partili siyasi hayata geçiş sürecinde ön plana çıkıp, milletin desteğini alabilen parti Demokrat Parti olmuştur. İkinci Dünya Savaşından sonra Türkiye'de çok partili siyasi hayatı zorunlu kılan iç ve dış faktörler Demokrat Partinin siyasi hayatta var olmasını mümkün kıldığı gibi iktidara yürümesinin önündeki engellerin kalkması için uygun bir ortam hazırlamıştır. Millet dergisi, Demokrat Partisine iktidara yürüme aşamasında bütün gücü ile destek vermiştir.

Dergi, ülkenin içerisinde bulunduğu sorunların aşılması için bir iktidar değişimini kaçınılmaz görmektedir. Sorunların çözümünü ortaya koyacak yeni kadrolara ihtiyaç vardır. Cumhuriyet Halk Partisi çözümü kendi içinde üretecek durumda değildir. Çünkü yapılan “*şahıs*” değişiklikleri bir işe yaramamış artık bir “*zihniyet*” değişikliğine ihtiyaç vardır. Halkın şikâyet ettiği konular var olan zihniyetin ürünüdür. Bundan dolayı yeni fikirlere, yeni kadrolara ihtiyaç vardır¹¹⁰.

Millet dergisi, ihtiyaç duyulan zihniyet değişiminin gerçekleşmesi için verilen mücadeleyi Kuvayı Milliyenin devamı olarak görmüştür. Hatta “*bu defa ki mücadele Türk milletinin vicdanına, akliselimine, gayesine, arzu ve*

¹⁰⁶ “*Nihayet*”, Millet, V/118 (6 Mayıs 1948), s. 16.

¹⁰⁷ “*Üç Büyük Cilt*”, Millet, 79, s. 12.

¹⁰⁸ “*...Balkan Türklerini Cumhuriyetimiz üç buçuk milyondan fazla buldu. Biz (nüfus nüfus) diye haykırırken, 18 yılda bunlardan ancak 837.000 getirebildik.*

...Ortadaki malum imkânlar ve kayıtsızlık, şu hakikati belirtmektedir ki, hiçbir Cumhuriyet hükümeti, bu davayı sımsıkı ele almamıştır. Ne İsmet Paşa hükümeti, ne Celal Bayar hükümeti, ne de onlardan sonrakiler...

...Siz siz Sayın Hasan Saka, Ankara'daki akasya ağaçlarına, Balkan Türklerinden daha çok alaka gösterip daha çok para harcadığımızı “hayır” diyebilir misiniz?” Kutay, “Bu Millet Hâdiselerin İçyüzünü Sizden Öğrenmesinden Çekinmeyiniz B. Hasan Saka!”, Millet, IV/86 (25 Eylül 1947), ss. 8-9.

¹⁰⁹ “*Biz ne ırkçı, ne de Turancıyız. Sadece Kemalistiz. Kemalizmin bir tarifi de Türk ordusuna her hal ve her şartta güven demektir.*” “*Bütün Memleket Efkarı Önünde C.H.P. den Soruyoruz*” Millet, III/70 (6 Haziran 1947), s. 5.

¹¹⁰ Kutay, “*Benim Oğlum Bina Okur, Döner Döner Yine Okur!*”, s. 9.

kararlarına aykırı olursa, birincinin neticeleri de tehlikeye düşecektir¹¹¹”. Çünkü yeni zihniyet için gerekli olan irade, iktidardan kaynaklanan engellemeler yüzünden mümkün olamamaktadır. Ülkede bir *hürriyetsizlik* havası hakimdir. *Hürriyetsizlik* sadece dışarıdan gelen işgal hareketleri sonucunda olmaz. Dergi hürriyetin önündeki engellerin kaldırılmasını sınır güvenliği kadar mukaddes olduğunu vurgulamıştır¹¹². Hürriyetin önündeki bu engellerin ortadan kalkması ile *liyakat, feragat ve emeklerini, zaman ve mekân planında ortaya koyacak kudrette* bir idare iş başına gelmesi gerektiğini savunmuştur¹¹³.

Dergi, bu Kuvayı Milliye mücadelesini, hayatında Atatürk’e *en yakın olma itimadını kazanma şerefine* erişmiş olan Celal Bayar tarafından temsil ediliyor olmasını davanın doğruluğunu ve gerekliliğini ortaya koyması açısından yeterli görmüştür¹¹⁴.

Millet dergisi Demokrat Partinin gaye ve prensiplerinin, gelişen dünya şartlarının zorunlu kıldığı bir iki konu haricinde Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasından farklı olmadığını savunmuştur¹¹⁵.

Dergide, çok partili siyasi hayata geçme konusunda Cumhuriyet Halk Partisinin dün gösterdiği isteksizliği bugün de devam ettirdiği görüşü dile getirilmiştir. Bu süreçte iktidarın taktığı asla değişmemiştir. Bu taktik Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve Serbest Cumhuriyet Fırkası’nda olduğu gibi, Demokrat Partiyi de etkisiz bırakacak engellemeler çıkarmaktır. Bu sınırlamalar karşısında Celal Bayar ve Arkadaşları “*millî vicdanca, bu unsurların hangi şart ve şekil altında olursa olsun mazur görülmemesini sağlayan bir havanın vatan ufuklarında yerleşmesi*”¹¹⁶ için mücadele vermişlerdir.

Millet dergisinde özellikle Cemal Kutay imzalı yazılarda Celal Bayar’ın şahsına karşı bir güven ve beklenti ön plandadır¹¹⁷. Kutay Cumhuriyet

¹¹¹ K. “Galip Hoca’nın Yeni Cephesi”, Millet, IX/217 (7 Nisan 1950), s. 1.

¹¹² *İbid.*

¹¹³ Kutay, “Ali Cengiz Oyunu”, Millet, V/122 (10 Haziran 1948), s. 3.

¹¹⁴ “...Bugün muhalefeti, hayatında sana en yakın olmak ve itimadını kazanmak şerefine layık gördüklerinden biri olan Celal Bayar temsil ediyor. Ölümünden sonraki buhranlı intikal devrini; olgun ve vatanperver bir devlet adamının bütün meziyet ve kıymetleri ile temsil eden Başvekilinin muhalefet liderliği, davanın samimiliği ve her türlü fani ihtiraslardan uzaklığını anlattığı kadar, rejim ve inkılâp için bu hareketin lüzum ve zaruretine en kuvvetli teminat değerlidir?” Millet, “Atatürk’e Mektup”, Millet, 53 (6 Şubat 1947), s. 5.

¹¹⁵ Kutay, “Büyük Şal”, s. 1.

¹¹⁶ Kutay, “Bayarla Bayur’u Bekleyen İmtihan”, Millet, VIII/206 (19 Ocak 1950), s. 5.

¹¹⁷ “... Celal Bayar’ı çok yakından tanırım. Hatta iddia edebilirim ki, bu rüyet menşuru ve kıymet unsurları bakımından, muhalefet liderini Türkiye’de benim kadar bilen yoktur.” Kutay, “Celal Bayar’ın Muvazaacılığına Dair...”, Millet, 106 (12 Şubat 1948), s. 3.

Halk Partisi'nin gençlere güven duymamasını, kadrolarında yeterince yer vermemesini ve sürekli olarak eski kadrolarından yararlanmasını eleştirmiştir. Celal Bayar konusunda da Demokrat Parti'nin seçimi kazanacak olursa devlet veya hükümet başkanlığı görevini üstlenmeyeceğini dile getirmiştir. Çünkü artık *On beş yirmi adamını, şu veya bu bakanlık sandalyesinden şu veya bu bakanlık sandalyesine getirmekle işler düzelmediği* ortaya çıkmıştır¹¹⁸.

1950 seçimleri olmuş, Demokrat Parti iktidara gelmiştir. Beklenti Celal Bayar ile birlikte *Kuvvay-ı Milliyecilerin, feragat ruhunun*, devam edeceği yönündedir¹¹⁹. Fakat çok geçmeden dergide bir hayal kırıklığı yaşanacaktır. Demokrat Parti'ye yönelik eleştiriler ilk günlerden başlayarak derginin sayfalarında yer bulacaktır. Dün Cumhuriyet Halk Parti'sine yönelik yapılan eleştiriler bugün Demokrat Partiye karşı yapılmaya başlanmıştır. Dergi, Demokrat Partisini görev dağılımında ihtisasa önem vermemesi, resmî ilanlarda iktidar yanlısı basını kayırdığı suçlamaları ile eleştirmiştir¹²⁰.

Millet dergisi Demokrat Parti'yi muhalefette iken eleştirdiği şeyleri yapmakla suçlamıştır:

*"...Bir siyasi teşekkül için en acı şey, tenkid ettiği ve tenkidlerin millî vicdan ve halkın sağduyusuna duyurarak iktidara geldiği halde, rakibinin, sakim olduğunu vatandaşların tasdik ettiği, kötü yolunda yürümeye mecbur kalmasıdır"*¹²¹.

Dergiye göre Demokrat Parti geçmişte Cumhuriyet Halk Parti'sinin düştüğü hataya düşmüştür. İlk zamanlarında var olan Kuvvay-ı Milliye ruhunu tam anlamı ile doğru okuyamamış, beklentilere cevap verememiştir:

¹¹⁸ "Benim bildiğim, sandığım Celal Bayar, böyle bir tarih hatası yapmayacaktır. Bu vatandaşın en büyük meziyeti, gençlik kıymetlerine itimadıdır. Bugünkü milli bankacılık ve ekonomi kadrosunda bu itimadın hissesi inkâr edilebilir mi? Onun yaşında adamlar, sadece tecrübelerinden ve durulmuş hislerinden memleketi faydalandırmayı düşünmelidirler..."

...Dünya, yeni bir oluş potasında kaynıyor. Yaşı kırkı aşmamış olan bir kıymet ve liyakat nesli, iktidarın eşliğindedir. Bu neslin, millet mukadderatını eline alması zamanı çoktan gelmiştir." Kutay, "İbret Aynası DİYET", s. 3.

¹¹⁹ "...945 mücadelesinin manevi kudreti, tahrif edilmiş inkılâb gayelerinin hükümete ait menfi tecellilerinin, hatta ferdî zaafıların yükletildiği Atatürk'ün, bütün ruhi kudretiyle İnönü'nün karşısında saf tutmasıdır." Kutay, "O'nun (Büyük Hizmet) Devri Başlarken", Millet, 234 (30 Ekim 1950).

¹²⁰ K.. "Davamızda Israr Ediyoruz", Millet, 227(28 Eylül 1950), s.3; Kutay, "Yedi Aylık Devrenin Bilânçosu", Millet, 238 (25 Aralık 1950); K.. "Samimi Olunuz", Millet, X/243 (9 Ağustos 1951), s. 8.

¹²¹ Kutay, "Menfinin Devamıyla İftihar mı Edilir?", Millet, X/245 (23 Ağustos 1951), s. 3.

“...Ne yazık ki, Onlar da milleti, saflarına toplanan gayri memnunar yığına sandılar: Halk Parti’sindeki teşhis hatası, bize Kuvay-ı Milliye ruhunu kaybettirmişti: Demokrat Parti’deki basitlik, sathilik, ideal ve fazilet yetersizliği ise, bizi, gerçek kurtuluşlar ve derlenip toparlanışlar için İkinci Kuvayı Milliye zaruretinin önüne sürükledi.¹²²”

Sonuç

Millet dergisi, özellikle 1946-1950 yılları arasında çok partili siyasi yaşama geçiş aşamasında, çok partili sistem ile birlikte daha özgür ve demokratik bir toplumsal yapıyı savunmuştur. Bu amaçla yapılması gereken kanuni düzenlemeleri etkin kılacak bir yayın politikası benimsemiştir.

Eğilim olarak milliyetçi, muhafazakâr sağ görüşlü bir yayın organı olarak niteleyebileceğimiz Millet dergisi yayın hayatı boyunca Cumhuriyet Halk Partisi ve başındaki İsmet İnönü’ye karşı gerçek manada Atatürkçü çizgiyi kendilerinin temsil ettiği iddiası ile sert eleştiriler yöneltmiştir. Derginin bu muhalif çizgisi Cumhuriyet Halk Partisi iktidarından sonra Demokrat Parti yönetimine karşı da devam etmiştir. Millet dergisi yayın hayatı boyunca dönemin iktidarlarına karşı muhalefet cephesinde kalmıştır. Bu muhalefetin kökeninde bazen düşünce ayrılığı bazen de beklentilerine cevap bulamama vardır.

Millet dergisinin yayın politikasında Amerika sempatisinin yanında bir anti-komünist ve anti- Moskova havası egemendir. Dergi, komünizmden kaynaklanan tehlikenin boyutunu çok büyük görmüştür. O kadar ki yayınlarında özgür irade, hürriyetler, millet iradesi, demokrasi kavramlarını sık sık işlemesine rağmen karşısında bulunduğu bu fikirlere hayat hakkı tanımamış, bu ideolojiyi benimseyenlerin sınır dışı edilmelerini savunacak kadar da katı bir görüşü savunabilmiştir.

KAYNAKÇA

“Anketlerimiz”, Millet, 52 (30 Ocak 1947), s. 2.

“Ana Davalarımız: Mekteplerde Allah ve Ahlâk Bilgisinin Okutulmasına Taraftar mısınız?”, Millet, 53 (6 Şubat 1947), ss. 10-11.

“Açık Dilekçe”, Millet, III/70 (6 Haziran 1947), ss. 5-13.

“Halk Partisi Gemisine Kaptan Aranıyor!”, Millet, 85 (18 Eylül 1947), s. 5.

¹²² K. “Haftanın Çehresi 17 Yıl Öncesi Gibi”, s. 4.

- “Atatürk ve Din”, Millet, V/108 (26 Şubat 1948), s. 4
- “Allahın’ı Kaybetmeyen Millet...”, Millet, 127 (15 Temmuz 1948), s. 3.
- “Ah Şu Milliyetçiliğimiz”, Millet, VII/170 (12 Mayıs 1949), s. 4.
- “Atatürk’ün Komünistler Hakkındaki Sözleri”, Türk Kültürü, IX/97 (Kasım 1970), s. 60.
- ALTAN, Çetin, “Sahte Bir Vesika mı?”, Akşam Gazetesi, 11 Ağustos 1965, s.1.
- “Bir Buçuk Yıl”, Millet, IV/79 (7 Ağustos 1947), s. 12.
- “Bir Hükümet Sırrını İfşa Ediyoruz! Ve Hükümetin Bilmediği Sırrı Veriyoruz” Millet, 83 (4 Eylül 1947), s. 13.
- “Bu Kurultayda Halk Partisi ‘Olmak’ veya ‘Ölmek’ Kararını Verecektir”, Millet, IV/93 (13 Kasım 1947), s. 9.
- “Bu Rejimin Milliyetçiliğini Nasıl Nazariye Haline Getirdiler?. Köy Enstitüleri ve Kızıl Plan:2”, Millet, IV/100 (1 Ocak 1948), s. 11.
- “Bu Rejimin Milliyetçiliğini Nasıl Nazariye Haline Getirdiler? Köy Enstitüleri ve Kızıl Plan:3”, Millet, IV/101 (8 Ocak 1948), s.15.
- “Bu Rejimin Milliyetçiliğini Nasıl Nazariye Haline Getirdiler? Köy Enstitüleri ve Kızıl Plan:4”, Millet, IV/102 (15 Ocak 1948), s. 15.
- “Bütün Memleket Efkarı Önünde C.H.P. den Soruyoruz”, Millet, III/70 (6 Haziran 1947), s. 5.
- Bilinmeyen Atatürk’ten Hatıralar ,“Atatürk ve Türk Musikisi”, Millet, V/107 (19 Şubat 1948), s. 4.
- Bilinmeyen Atatürk’ten Hatıralar,“Atatürk ve Din”, Millet, V/109 (4 Mart 1948), s. 4.
- “Bilmece”, Millet, 162 (17 Mart 1949), s. 4.
- “Bir ‘İnsanlık’ Bürosu”, Millet, VII/163 (24 Mart 1949), s. 11.
- B,V. “Sırça Köşkün Penceresi: Bir Bomba, Milyonluk Kurbanlar”, Millet, VIII/192 (13 Ekim 1949), s. 3.
- “Cumhuriyet XXV inci Yıla Girerken En Büyük Milli Dava: Rejimi Kızılardan Kurtarmak!”, Millet, IV/91 (30 Ekim 1947), s. 9.
- DURU, Kâzım Nami, “Değişmez Başkanlık’ Meselesi...”, Millet, 76 (17 Temmuz 1947), s. 10.

- DURU, Kâzım Nami, “*Ana Davalarımız*”, Millet, IV/87 (2 Ekim 1947), ss. 8-9.
- DURU, Kâzım Nami, “*İslam Dini ‘Aslına Dönüş’ İnkılâbının Eşiğindedir*”, Millet, V/109 (4 Mart 1948), s. 6.
- DURU, Kâzım Nami. “*.. İnsanlara Akılları Ereceği Kadar Söyle!..*”, Millet, V/113 (1 Nisan 1948), s. 5.
- DURU, Kâzım Nami, “*... Açık Mektup*”, Millet, VII/161 (10 Mart 1949), s. 6.
- DURU, Kâzım Nami, “*Ya Hayrı Söyle, Yahut Sus!..*”, Millet, 163 (24 Mart 1949), s. 6.
- Dumanlıoğlu, “*Perdenin Arka Tarafı*”, Millet, 78 (31 Temmuz 1947), s. 9.
- “*Dikkat!.. Cezaevlerinde Kızıl Piyesler Oynanıyor!*”, Millet, V/105 (5 Şubat 1948), s. 6.
- Eski Bir Atatürkçü, “*Bilinmeyen Atatürk’ten Hatıralar: Atatürk ve Din I*”, Millet, IV/83 (4 Eylül 1947), s. 4.
- Eski Bir Atatürkçü, “*Bilinmeyen Atatürk’ten Hatıralar: Atatürk ve Din*”, Millet, IV/101 (8 Ocak 1948), s. 4.
- Eski Bir Atatürkçü, “*Atatürk’ün Vasiyetinde Meçhul Bir Nokta: İnönü’nün Çocukları Meselesi*”, Millet, X/247 (6 Eylül 1951), s. 1.
- “*Eğer!...*”, Millet, III/70 (6 Haziran 1947), s. 5.
- “*Ebedi Hakikatın Sesi Vatandaşlar, İki Dünyanın Rahmetini Kazanacak Bir Hayır Fırsatı Eşiğindedirler*”, Millet, 77 (24 Temmuz 1947), s. 7.
- “*Eğer C.H.P. Atatürk’ün Varisi Olmak İddiasında Israr Ediyorsa... Atatürk Demişti ki:*”, Millet, IV/93 (13 Kasım 1947), s. 1.
- Emektar Bir Cumhuriyetçi, “*Siyasi Bir Parti Olarak Halk Partisi Kaldı mı? Halk Partisinde Program Buhranı*”, Millet, VII/163 (24 Mart 1949), s.12.
- E, N. Y., “*Üç Senelik Oynu... Yeni Efsane: Halk Partisini Köylü ve Çiftçi Partisi Halinde Tanzim(!) Etmek...*”, Millet, 224 (7 Eylül 1950), s. 8.
- “*Halk Partisinin Mukadderatına Hâkim Zümre: Adı Söylenmeyen Üçüncü Grup!*”, Millet, IV/98 (18 Aralık 1947), ss. 8-9.
- “*Halk Partisi ‘Truman Doktrini’ ne Benzer Bir Tasfiye Yapamaz, Yapamaz Çünkü...*”, Millet, IV/100 (1 Ocak 1948), s. 6-7.
- İLERİ, Rasih Nuri, *Atatürk ve Komünizm*, 4. B., Sarmal Yayınevi, İstanbul, Ekim 1995, s. 336.

“İslam Türkler Neredesiniz?”, Millet, IV/85 (18 Eylül 1947), s.7.

“İnkılap Tarihini Yazmak Günü Gelmedi mi?”, Millet, V/106 (12 Şubat 1948), s. 12.

İSHAK, Fadıl, “Karaşi’den Başbakan’a Mektup”, Millet, 223 (31 Ağustos 1950), s. 26.

KARPAT, Kemal H, *Türk Demokrasi Tarihi Sosyal, Ekonomik, Kültürel Temeller*, Afa Yay, İstanbul, Ekim 1996, s.178.

KARAKUŞ, Emin, *40 Yıllık Bir Gazeteci Gözü İle İşte Ankara*, Hürriyet Yay., İstanbul, Ekim 1977, s. 132.

KUTAY, Cemal, “Maksatlı Bir Arayışa Cevap”, Tarih Konuşuyor, IV/20 (Eylül 1965), s.1658.

KUTAY, Cemal, “Düşen Bir Maske ve Hakikatler”, Tarih Konuşuyor, IV/22 (Kasım 1965), ss. 1808-1810.

KUTAY, “Bir Muhasebe: ...Ve Bir Gün Bu Memlekette ‘Halk İdaresi’ Denen...”, Millet, 74 (3 Temmuz 1947), s. 3.

KUTAY, “Ana Davalarımız: Bir Büyük ve Tarihi Fırsat Karşısındayız: Balkan Türklüğünü Kurtarabiliriz!”, Millet, III/75 (10 Temmuz 1947), ss. 8-9.

KUTAY; “Bir Muhasebe: Günlerin Gebe Olduğu Birkaç Hakikat Vardır!..”, Millet, 75 (10 Temmuz 1947), s. 3.

KUTAY, “Benim Oğlum Bina Okur, Döner Döner Yine Okur!”, Millet, 76 (17 Temmuz 1947), s. 9.

KUTAY, “Ne Zümre Hakimiyetçileri, Ne Katalonya Anarşistleri”, Millet, IV/79 (7 Ağustos 1947), s. 2.

KUTAY, ..”Çünkü Rejim; Güzel, Hayırlı ve Samimi Himmetler İstiyor”, Millet, 80 (14 Ağustos 1947), s. 3.

KUTAY, “Bir Memleket ‘On Beş Adam’ Arıyor”, Millet, 82 (28 Ağustos 1947), s. 3.

KUTAY, “Bu Millet Hâdiselerin İcyüzünü Sizden Öğrenmesinden Çekinmeyiniz B. Hasan Saka!”, Millet, IV/86 (25 Eylül 1947), ss. 8-9.

KUTAY, “Peki Vatandaşım... Ya Hükümeti Nasıl Uyandırırım?”, Millet, IV/95 (27 Kasım 1947), s. 3.

KUTAY, “Oligarşi’nin En İnsafsız Tarafı”, Millet, IV/97 (11 Aralık 1947), s. 3.

- KUTAY, “*Açık Konuşabilir miyiz?*”, Millet, IV/98 (18 Aralık 1947), s. 4.
- KUTAY, “*Zaharyddis’leri Belki Bulacaklardır, Fakat Bir Markos Asla*”, Millet, IV/101 (8 Ocak 1948), s. 3.
- KUTAY, “*Milliyetçi Gençlik H. Partisile Karşı Karşıya...*”, Millet, IV/103 (22 Ocak 1948), s. 3.
- KUTAY, “*Celal Bayar’ın Muvazaacılığına Dair...*”, Millet, 106 (12 Şubat 1948), s. 3.
- KUTAY, “*Son Ümit: Allah Korkusu*”, Millet, V/119 (13 Mayıs 1948), s. 3.
- KUTAY, “*Ali Cengiz Oyunu*”, Millet, V/122 (10 Haziran 948), s. 3.
- KUTAY, “*İbret Aynası: Diyet*”, Millet, 123 (17 Haziran 1948), s. 3.
- KUTAY, “*İnönü’nün Gerçekleşmeyen Vaadlerine Dair...*”, Millet, V/125 (1 Temmuz 948), s. 3.
- KUTAY, “*Saçgı Dedikleri Acaba Bunlar mıdır?*”, Millet, 128 (22 Temmuz 1948), s. 3.
- KUTAY, “*Falih Rıfkı Atay’ın Moskova’dan Getirdiği Ders*”, Millet, 129 (29 Temmuz 1948), s. 3.
- KUTAY, “*Susmak Değil Konuşmak Lâzım!..*”, Millet, 130 (5 Ağustos 1948), s. 3.
- KUTAY, “*Kasketlinin Zaferi*”, Millet, VIII/191 (6 Ekim 1949), s. 3.
- KUTAY, “*İkinci Kuvvay-ı Milliye*”, Millet, VIII/198 (24 Kasım 1949), s. 3.
- KUTAY, “*Kinsiz Bir Mantığın Işığı Altında...*” Millet, VIII/199 (1 Aralık 1949), s. 10.
- KUTAY, “*Ne devrin Dreyfus’ü, Ne Falan Şaşkın... Sadece Büyük Gafletin Devamı!..*”, Millet, VIII/206 (19 Ocak 1950), s. 11.
- KUTAY, “*Bayarla Bayur’u Bekleyen İmtihan*”, Millet, VIII/206 (19 Ocak 1950), s. 5.
- KUTAY, “*Büyük Şal*”, Millet, VIII/208 (2 Şubat 1950), s. 1.
- KUTAY, “*Sürpriz!..*”, Millet, IX/220 (27 Nisan 1950), s. 3.
- KUTAY “*Çankaya’da İnönü’ye Mahsus Yer-altı Sarayı*”, Millet, 224 (7 Eylül 1950), s. 3.
- KUTAY, “*O’nun (Büyük Hizmet) Devri Başlarken*”, Millet, 234 (30 Ekim 1950).

- KUTAY, “*Yedi Aylık Devrenin Bilânçosu*”, Millet, 238 (25 Aralık 1950).
- KUTAY, “*Menfinin Devamıyla İftihar mı Edilir?*”, Millet, X/245 (23 Ağustos 1951), s. 3.
- K., “*Kafa ve Mide Politikacılığı*”, Millet, X/250 (4 Ekim 1951), s. 3.
- K., “*Haftanın Çehresi 17 Yıl Öncesi Gibi*”, Millet, 1 (6 Aralık 1962), s. 3.
- K., “*Bu Kadarlık Tepkiyi de Beklemiyor mu idiniz?*”, Millet, V/116 (22 Nisan 1948), s. 19.
- K., “*Galip Hoca'nın Yeni Cephesi*”, Millet, IX/217 (7 Nisan 1950), s. 1.
- K. “*Davamızda Israr Ediyoruz*”, Millet, 227 (28 Eylül 1950), s. 3.
- K., “*Samimi Olunuz*”, Millet, X/243 (9 Ağustos 1951), s. 8.
- “*Kızıl Plânda Boğazlar Meselesi- Nazım Hikmet Hikâyesinin Sonu*”, Millet, III/75 (10 Temmuz 1947), s. 13.
- “*Kızıl plân Anadolu'yu Nasıl Gördü? Kızıl Ajanların Yeni Hazırlıkları*”, Millet, 76 (17 Temmuz 1947), ss. 12-13.
- “*Kızıl Plân Devrinde Propaganda İş: Matbuat U.M.' lüğünde Olan Bazı İşler*”, Millet, 77 (24 Temmuz 1947), ss. 12-13.
- “*Kızıl Planda Neşriyat ve 'Türk Milli Ekonomisi' nin Ayarlanması*”, Millet, 79 (31 Temmuz 1947), s. 9.
- “*Kızıl Plân' Tatbikatının En Yeni Safhası: Milli Eğitimde İlk Darbeler*”, Millet, 82 (28 Ağustos 1947), s. 10.
- “*Kızıl Plan ve Türk Köylüsü*”, Millet, IV/97 (11 Aralık 1947), s. 7.
- “*Komünizm'e Karşı Yeni Bir Milli Mücadele Başladı: Kuvayı Milliyecilerin Çocukları Savaş Yolundadır!*”, Millet, IV/101 (8 Ocak 1948), s. 8-9.
- “*Komünizmi Hükümet Değil Millet Tasfiye Edecektir*”, Millet, V/109 (4 Mart 1948), s. 11.
- “*Komünizmi Besleyenler Bildiğimizden Gayrılardır*”, Millet, V/111 (18 Mart 1948), s. 11.
- “*İlk Komünizm: Mezdekilik ...Ve Onu Tasfiye Eden Kudret: İslamiyet*”, Millet, V/113 (1 Nisan 1948), s. 12.
- “*Köy Enstitüleri ve Kızıl Plan: I*”, Millet, IV/99 (25 Aralık 1947), s.10.

- “Kurultay’da ‘Beklenenler’ le ‘Olanlar’ Arasında Tarihi Bir Mukayese”, Millet, IV/95 (27 Kasım 1947), s. 8.
- “Karabekir’in Vesikaları Karşısında...”, Millet, V/106 (12 Şubat 1948), s.13.
- “Kapağımız”, Millet, V/114 (8 Nisan 1948), s. 2.
- KÜRKÇÜ, Kadri, “20 Yıllık Ayrılıktan Sonra”, Millet, V/112 (25 Mart 1948), s. 5.
- Millet, “Atatürk’e Mektup”, Millet, 53 (6 Şubat 1947), s. 5.
- Millet, “Az Gittiler. Uz Gittiler, Bir Sırça Köşkün İçine Girdiler!..”, Millet, 72 (19 Haziran 1947), s. 15.
- Millet, “Türkiye’nin En Çok Okunan Siyasi Mecmuası Millet, Dördüncü Cildine Başlarken”, Millet, IV/79 (7 Ağustos 1947), s. 2.
- “Millet İlk ‘Din Dershanesi’ Sini Açıyor”, Millet, IV/93 (13 Kası 1947), s. 13.
- Millet, “Türkiye 8 İnci Büyük Millet Meclisine...”, Millet, V/122 (10 Haziran 1948), s. 13.
- Millet, “Teklif Ediyoruz”, Millet, V/122 (10 Haziran 1948), s. 13.
- “Mahkemeye!..”, Millet, VII/161 (10 Mart 1949), s. 9.
- Millet, “Bir Telakki Meselesi”, Millet, IX/221 (4 Mayıs 1950), s. 1.
- Merdan, “Bir Bilmece”, Millet, VIII/206 (19 Ocak 1950), s. 11.
- “Nihayet”, Millet, V/118 (6 Mayıs 1948), s. 16.
- PINAR, Muhyiddin Razi, “Çeyrek Asırlık Vatan Hasretinin Muhasebesi En Büyük Felsefenin Allah Korkusu Olduğunu Neden Unutturdunuz?..”, Millet, VIII/202 (22 Aralık 1949), s. 5.
- ÖZÇINAR, Osman Şefik, “İsmet İnönü İbreti Üzerinde”, Millet, X/247 (6 Eylül 1951), s.7.
- ÖZAKINCI, Alp, “Sırça Köşkün Penceresi: Tamamlanmış Devirler”, Millet, X/249 (27 Eylül 1951), s. 4.
- SENO, Cafer. “Ümit!.. Millet’e Bari Onu Kaybettirmesinler!..”, Millet, 76 (17 Temmuz 1947), s.3.
- SENO, Cafer, “Kurultay Kararlarında Halk Partisinin Tarihi Mes’uliyeti”, Millet, IV/95 (27 Kasım 1947), s. 9.

- SENO, Cafer, “*Bir Düşüm Noktası: İnönü’nün Devlet Reisiği*”, Millet, IX/219 (20 Nisan 1950), s. 8.
- SENO, Cafer, “*Sayın Devlet Reisine Getirdiği(Cennetin Anahtarları) nun Nerede Olduğunu Sorabilir miyiz?*”, Millet, IX/220 (27 Nisan 1950), s. 8.
- “*Sayın Milli Eğitim Bakanından Sormak Mecburiyetindeyiz*”, Millet, 76 (17 Temmuz 1947), s. 12.
- “*Türk Analar, Babalar!.. Bu Sahifeyi Yavrularınız İçin Hazırladık*”, Millet, 72 (19 Haziran 1947), s.7.
- “*Tehlike Nerede: 2*”, Millet, IX/222 (11 Mayıs 1950), s. 4.
- “*Üç Büyük Cil*”, Millet, IV/79 (7 Ağustos 1947), s. 12.
- VECDİ, Feridun, “*Kuklaların İpleri*”, Millet, IV/98 (18 Aralık 1947), s. 4.
- “*Veteriner Fakültesindeki Hâdisenin İç Yüzü*”, Millet, V/125 (1 Temmuz 1948), s. 11.
- “*Yoldaş Karahan’ın 1 Numaralı Elemanı: Nazım Hikmet! Türk Ordusuna ‘Kızıl Aşı’ Hazırlamıştı. Fakat!..*”, Millet, III/74 (3 Temmuz 1947), s. 13.